

=št. 26-27; kpl.

Per 1366/2013

10038970,26

COBISS •

GORISKA KNJIZNICA

DOB LAAR

letnik: 14

številka: 26

glasilo Kulturnega društva Zavratec

1	UVODNIK
2	AKTUALNO
2	MALE ČISTILNE NAPRAVE
4	GASILSKA MLADINA
6	GASILSKI KONGRES TOKRAT OB MORJU
7	GASILCI NA SVETI GORI
7	PRAZNOVANJE SV. FLORIJANA
8	ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET
9	ŠMARNICE 2013 ALI KAKO ŽIVA JE NAŠA CERKEV?
10	PRVO SVETO OBHAJLO
11	EKOLOGIJA IN OKOLJE
11	ZIME
19	KULTURA
19	ROMAR K LEPOTI (Stane Kregar 1905-1973)
20	INTENZIVNI PEVSKI VIKEND PEVSKEGA ZBORA
22	DEKANIJSKO SREČANJE PEVSKIH ZBOROV
22	OBMOČNA REVIIJA PEVSKIH ZBOROV
23	ZAVRAŠKI PEVCIV OPERI
24	KONCERT POLONE GANTAR
24	RAZSTAVA V GALERII TALASO V STRUNJANU
25	INTERVJU
25	DRUŽINA KRBAVČIČ WINKLER
27	ČEZ PLANKE
27	TURISTIČNO DRUŠTVO FARA
29	IZ ZGODOVINE
29	NAJDENČKI
31	ŠOLSKE STRANI
31	SODOBEN POGLED NA POUČEVANJE IN UČENJE
33	BRALI SMO ... MOJ PRIJATELJ PIKI JAKOB
35	POEZIJA IN PROZA
35	TEŽKI ČASI
35	OB ROBU GOZDA
36	PRIPOROČILA ZA POLETNO BRANJE
37	PISMO SVETEMU URHU
38	JEZIKOVNI KOTIČEK
38	SLOVENŠČINA JE ROMANTIČNA
39	PEČEMO
39	... SIRUP
39	RAZVEDRILLO IN PROSTI ČAS
39	VELESALOM ZA POKAL ZAVRATCA
40	ALI VESTE ?
40	SUDOKU

Uredniški odbor: Tomaž Mivšek (odgovorni in glavni urednik), Danja Kogovšek, Kristina Bogataj, Maja Mivšek, Andrej Mivšek Z. 10a, Jože Lazar Z. 16, Jože Lazar Z. 25, Robert Rijavec
 Ovitek: Andrej Mivšek
 Fotografije na notranji strani so prispevali: Robert Rijavec, Maja Mivšek, Mateja Lazar, Marko Vehar in Hana Rijavec
 Lektoriranje: Nataša Felc, Maja Mivšek, Andreja Kogovšek
 Letnik: 14, št. 26
 Naklada: 170 izvodov
 Priprava za tisk: Cirila Gajšek
 Tisk: A-media d.o.o.

RAZMIŠLJANJE STAREJŠEGA VAŠČANA

Zavratac z okolico dobro ohranja neokrnjeno naravo in ponuja zdravo življenje človeka v njej, vendar se ni povsem ognil vsem vplivom, ki jih nosi s sabo čas. Bil je organizirano poseljen, doživel je pohod Turkov, se s svojim prebivalstvom tudi v starejših časih boril za preživetje in tako z avtohtonimi prebivalci priromal v sedanost. V zadnjih desetletjih doživlja velike spremembe, ki jih povzročajo razvoj tehnike in način življenja ljudi. Doživel je prvo in drugo svetovno vojno, žalostni povojni čas. V letih 1950–1955 se je skoraj spraznil, večina mladih se je odselila v iskanju boljšega zaslužka, veliko jih je odšlo v šole. Po prebivalstvu je bila vas podobna sadnemu drevesu, katerega rodne veje polomi sneg, toda deblo je zdravo in trdno, željno življenja, požene nove mladike, ki zopet rodijo sadove. Danes vidimo to drevo, z mladimi vejami, ki imajo vse polno mladih poganjkov in sadov.

Toda tudi tisti odseljeni vaščani niso pozabili na svojo rodno vas, videvamo jih ob priliki raznih praznovanj, v času dopustov, obiščejo svoje pokojne svojce ob prazniku 1. novembra. V domači kraj se vračajo celo iz oddaljenih držav Evrope. Kako bi le mogli pozabiti svojo rodno vas, ki je samo ena in lepa. Verz iz pesmi: »Oj, preljuba vas domača, vse je tamkaj prelepo, misel se nazaj mi vrača, kadar srcu je težko.« Njene lepote se domačini niti ne zavedamo. Nikoli pa ne bom pozabil preproste ženice – Zavratačanke, ki sedaj že pokojna, ki v svojem preprostem življenju skoraj ni imela časa za kakšno poglobljeno razmišljanje, pa je izrekla besede: "Zavratac je lep, Zavratac je košček raja na zemlji." Čudovit pogled na gorenji Zavratac je z Smeri skoraj ne srečamo, ker jo je celotno težko zajeti v objektiv. Tak posnetek sem videl le pri eni zavrataški domačiji v povečani obliki. Pečat prepoznavnosti vasi dajejo številne dejavnosti v vasi: pevski zbor, gasilci, kulturno društvo, organiziranje pohodov v naravo in ohranjanje oglarske tradicije, druženje mladih, športne dejavnosti in še marsikaj.

Čas in razvoj pa nosita s sabo tudi negativni pojav – individualizem, posamičnost oz. nekako zaprtost ljudi v svoj ožji življenjski krog. Včasih so se ljudje veliko obiskovali med sabo, pomagali so si pri kmečkih opravilih, si izposojali orodje pri sosedih. Tehnika je posamezniku omogočila, da večino kmečkih del opravi sam.

Četudi smo podeželani in smo na ta račun kdaj slišali tudi kakšno žaljivko s strani "meščanov", smo ponosni na naše podeželsko okolje. Naše vztrajanje na "svoji zemlji" se bo v prihajajoči krizi najbrž nekoliko obrestovalo. Iz svojih otroških let se spomnim izreka ženske: "Le zemlja je tista, ki nam rodi sadove in nas živi". To seveda ne dobesedno, gotovo pa imamo materialno prednost pred mestnim prebivalstvom. Zatorej se veselimo, da smo sedaj in tu, in pojdemo veselo v prihodnje dni. Pri tem pisanju sem imel v mislih poleg Zavrataca tudi vse okoliške vasi naše fare.

Janko Rupnik

MALE ČISTILNE NAPRAVE

Samo Kuščer

Po zakonodaji, ki jo je morala Slovenija sprejeti zaradi evropske direktive, je treba do leta 2017 (na vodarstvenih območjih pa do leta 2015) povsod poskrbeti za ustrezno prečiščevanje odpadne ali 'sive' vode (iztokov iz stranišča, kopalnice, kuhinje). To pomeni, da je tam, kjer se odpadne vode ne iztekajo v komunalno kanalizacijo, treba postaviti male čistilne naprave. Za novogradnje pa zakonodaja predvideva postavitev čistilnih naprav že pred tem, saj brez ustreznega čiščenja ni mogoče pridobiti gradbenega dovoljenja. Ker v Krajevni skupnosti Zavratac ni komunalne kanalizacije, seveda ta zakonodaja zadeva tudi nas. Več možnosti je, kako se krajani lahko tega lotijo.

Različne možnosti

Poznamo več sistemov, ki ustrezajo zakonodajnim zahtevam. Najpreprostejši je nepretočna greznica, ki v bistvu ni nič drugega kot popolnoma zatesnjen zbiralnik odpadnih voda. Kljub preprostosti tak sistem ni niti najcenejši niti najboljši. Večina obstoječih greznic ni ustrezno zatesnjenih, kar pomeni temeljito predelavo, sistem pa zahteva pogosto praznjenje in torej redne ne ravno majhne stroške.

Sistemi, ki se najpogosteje pojavljajo v jasnosti in jih lahko vidimo naprodaj v večjih trgovskih centrih, so tako imenovane 'tipske' male čistilne naprave oz. čistilne naprave z razpršeno biomaso. V osnovi so to zbiralniki iz plastične mase z več prekati, znotraj katerih se večji delci usedajo, manjše pa predela biomasa, tako da izteka primerno čista voda. Nekatere so preproste, druge precej zapletene. Z izjemo naprav na biofilter vse potrebujejo električno napajanje. Pri vseh je potrebno redno praznjenje mulja.

Druga kategorija so rastlinske čistilne naprave. To pravzaprav niso naprave, temveč le 'grede' oz. bazeni, napolnjeni z mešanico peska in zasajeni s primernim rastlinjem (največ se uporablja navadni trst), ki prečiščuje 'sivo' vodo. Tudi pri teh sistemih potrebujemo usedalnik za usedanje večjih drobcev in tudi tu je potrebno občasno praznjenje mulja, čiščenje sistema pa na precej daljši rok (10–15 let) kakor pri 'tipskih' napravah.

Uporaba rastlinske čistilne naprave je še boljša v kombinaciji s kompostnim straniščem, saj v tem primeru s čistilno napravo prečiščujemo le 'sivo' vodo iz kopalnice, kuhinje in pralnega stroja.

Stroški

Začetna investicija, torej nabava in postavitve sistema, je pri vseh različnih sistemih okoli 3000 evrov. Stroški vzdrževanja in obratovanja se precej razlikujejo, tudi zato, ker le biofiltri rastlinske čistilne naprave ne potrebujejo električnega napajanja ter zato, ker je pogostnost čiščenja pri različnih sistemih zelo različna. Dolgoročno so stroški pri rastlinskih čistilnih napravah najnižji, najvišji pa pri sekvenčnem biološkem reaktorju. Glede na razmeroma velike stroške za nekaj, kar predpisuje zakonodaja, bi bilo pričakovati finančno pomoč s strani države. Ker komunalne prispevke zbira občina, je država breme morebitnega sofinanciranja preložila na občine.

Občina Idrija se še ni odločila za sofinanciranje v obliki subvencije čistilnih naprav. Strogo uradnega odgovora glede tega ni mogoče dobiti, neuradno pa občina 'čaka' na nadaljnji razvoj uveljavljanja zakonodaje. Precej razširjeno je namreč prepričanje, da se juha ne bo pojedla tako vroča, kot se je skuhalo.

Samogradnja

Prodaja in vgradnja malih čistilnih naprav je v zadnjih nekaj letih postala nadvse donosen posel, saj je zagotovljen dovolj velik trg, razmeroma preprosti sistemi pa za posameznika pomenijo velik izdatek. Zato se samo po sebi postavlja vprašanje, ali ni mogoče z nekaj strokovnimi informacijami čistilnega sistema postaviti z lastnimi močmi.

Pri tipskih čistilnih napravah (plastičnih zbiralnikih z aktivno biomaso in praviloma električnim napajanjem) ne gre drugače, kot da jih nabavimo pri zanesljivem dobavitelju. Vključimo in priključimo jih seveda lahko sami, vendar je to le majhen del celotnega stroška. Večina investicije je sama naprava, ki je pač industrijske izdelave. Rastlinsko čistilno napravo lahko načeloma zgradimo v celoti sami, potrebujemo le dober, strokovno neoporečen načrt. Potreben je le izkop, zatesnitev izkopane jame s folijo ali betonom (lahko pa vgradimo tudi industrijsko izdelan PVC bazen primerne velikosti), polnitev s prodom in kamni, polaganje cevi in zasaditev rastlin. Vse to je v okvirih tega, kar na deželi večina tako ali tako počne pri drugih opravilih in nikakor ne presega znanja povprečnega kmeta.

Če dela pri rastlinski čistilni napravi opravimo sami, je edini strošek material (torej izolacija ali bazen, cevi, prod in kamenje ter rastline). Vse skupaj ne more presežati 1000 €. Edini dodatni strošek je meritev očiščenega iztoka vode, ki jo opravi Komunala Idrija. Občina Idrija še ni

določila cene meritve, ni pa pričakovati, da bo kaj dosti višja od 100 €.

V javnosti se sicer širi informacija, da je za gradnjo rastlinske čistilne naprave treba pridobiti projektno dokumentacijo, ki stane nad 1000 €, vendar po zavrtilu Ministrstva za infrastrukturo in prostor to ni potrebno.

Koliko in kdaj

Tipske čistilne naprave (plastične komore z aktivno biomaso), ki jih najpogosteje vidimo, so namenjene za prečiščevanje odpadnih vod 5 ali 6 PE ('populacijskih enot' ali oseb), kar zadostuje večini sodobnih gospodinjstev. Naslednja stopnja naprav je namenjena do 50 PE. Rastlinske čistilne naprave pa lahko postavimo tako velike, kolikor je potrebno. Za 1 PE (torej za eno osebo) zadostuje površina 2,5, za 6 PE, torej za prečiščevanje odpadnih voda enega gospodinjstva, pa 15 m².

Tako pri tipskih kakor pri rastlinskih čistilnih napravah je mogoča gradnja večjega sistema, če se nekaj bližnjih gospodinjstev odloči za skupno čistilno napravo. Čistilna naprava za 50 PE je primerna za 8–10 hiš, rastlinska čistilna naprava s tolikšno zmogljivostjo pa bi obsegala 125 m² zasajenih površin. To se zdi morda velika površina, vendar je tak sistem zagotovo bistveno cenejši in enostavnejši od tipske čistilne naprave. Da bi si v strnjem naselju vsako gospodinjstvo postavljalo svojo čistilno napravo – ne glede na vrsto – pa je zagotovo potratno in nesmiselno.

Glede na to, da zakonodaja predvideva, da morajo biti čistilne naprave postavljene do leta 2017, ni ravno veliko časa. V trenutni nekoliko nejasni situaciji pa ni mogoče svetovati drugega, kakor da večina s kakršno koli odločitvijo še vsaj leto ali dve počaka, razen seveda pri novogradnji, tako zaradi morebitnega padca cen industrijskih naprav kakor zaradi odločitve občine o subvenciji. Svet krajevne skupnosti v sodelovanju s Komunalo Idrija pripravlja izčrpno informacijo, ki naj bi jo krajanom predstavili do konca leta. Razmišljamo tudi o tem, da bi pripravili brošuro z vsemi potrebnimi informacijami za samogradnjo rastlinske čistilne naprave. Avtor tega prispevka bom že letos ali pa najpozneje v prvi polovici prihodnjega leta postavil svojo rastlinsko čistilno napravo. O vsem bom ustrezno informiral krajanje, tako da bodo imeli zanesljivo informacijo iz prve roke.

Vir: Internet

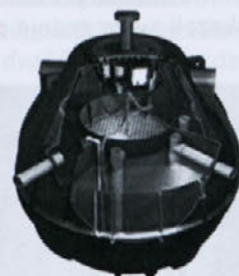
Rastlinska čistilna naprava

Rastlinska čistilna naprava

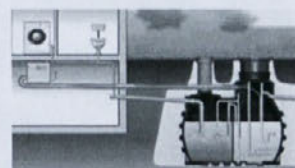
Rastlinska čistilna naprava

Čistilna naprava s fiksnim nosilcem

Pretočna čistilna naprava

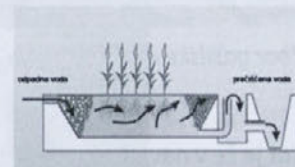
Napeljava pri čistilni napravi

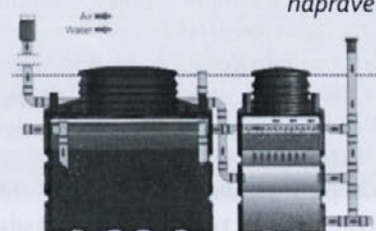
Membranska čistilna naprava

Prezrez rastlinske čistilne naprave

Prezrez rastlinske čistilne naprave

Biofilter

GASILSKA MLADINA

Mateja Lazar

Leto 2012 so mladi gasilci zaključili s preizkusom znanja o gasilstvu, ki so si ga pridobili skozi leta, ko so se udeleževali gasilskih vaj in raznih predavanj. Tako so zadnjo soboto pred božičem prisluhnili predavanju o gasilstvu, uporabi različnih pripomočkov v gasilstvu in kako si lahko vsak sam pomaga, če do nesreče pride, najsi bo to požar ali poplava ali kakšna druga naravna nesreča. Pisali so namreč teste za bronasto, srebrno in zlato preventivno značko gasilca. Preden so pokazali svoje znanje z reševanjem vprašanj, so jim

namreč domači gasilci mentorji pripravili predavanje, na katerem so skupaj predelali snov, ki so jo potem reševali. Vsi mladi gasilci so pokazali veliko znanja in uspešno opravili preizkus.

Že tretje leto zapored so se v februarju udeležili občnega zbora mladih PGD Zavratac, na katerem so prejeli značke in diplome za opravljeno preventivno značko. Občnega zbora so se udeležili tudi mentorji, ki so jim predavanje tudi pripravili. Sledilo je še druženje ob čaju in čipsu.

Zbor gasilske mladine. Foto: Mateja Lazar

Kot je že v navadi, so tudi letos sodelovali pri Florijanovi procesiji na Medvedjem Brdu. V veliko veselje je bilo slišati pohvalo in spodbudo gospoda župnika, da se tudi mladi odločajo za prostovoljstvu pri gasilcih. Ker je sneg letos vztrajal zelo dolgo, so se priprave na gasilska tekmovanja začela malce kasneje kot v preteklih letih. Pa vendar. Ker je letos zopet na vrsti gasilsko tekmovanje za pokal Matevža Haceta, so stekle priprave na to tekmovanje. Ker pa je to tekmovanje v septembru, so na vrsto prej prišle vaje za tekmovanje v gasilski

orientaciji. Le to je potekalo v Spodnji Idriji v soboto, 15. 6. 2013, je sodelovalo sedem ekip. Ekipa pionirk, ekipa pionirjev, dve ekipi mladink, dve ekipi mladincev in ekipa gasilcev pripravnikov. Ena ekipa mladink, ena ekipa mladincev in ekipa gasilcev pripravnikov so osvojile drugo mesto in si s tem pritekle vstopnico za regijsko tekmovanje.

Želimo jim, da bi se na tekmovanje čim bolj pripravili, pokazali svoje znanje in hitre noge.

Bravo modri! Foto: Mateja Lazar

Metki se gre zahvaliti, da mlada gasilca nista pobegnila objektivu. Foto: Mateja Lazar

Kdo se bolj veseli pokala? Gasilec »Samok« ali Bogatajevi dve? Foto: Mateja Lazar

Hm, katero cev moram že pograbiti? Foto: Mateja Lazar

Glejta, da bosta dobro držala! Foto: Mateja Lazar

In še gasilska ... Foto: Mateja Lazar

Mladim gasilcem svetla mala. Foto: Marko Venzar

GASILSKI KONGRES TOKRAT OB MORJU

PGD Zavratac

Letošnje leto je bilo (in še bo) za gasilce pomembno tudi zaradi zamenjave vodstva v vrhu Gasilske zveze Slovenije, s katerim se obetajo mnoge spremembe tako na področju organizacije kot tudi operative.

Še pred kongresom GZS so potekali občni zbori z volitvami novega vodstva tudi v gasilskih društvih in zvezah po vsej Sloveniji. Našemu društvu »po novem« predseduje Jaka Gantar, poveljnik pa ostaja Primož Leskovec. Izvolili smo še člane upravnega odbora: Jaka Gantar, Miran Bogataj (namestnik predsednika), Mateja Lazar (tajnica, predstavnica žensk in mladine), Janko Rupnik (predstavnik veteranov), Primož Leskovec, Jani Kogovšek, Jože Lazar (Z 25), Luka Mivšek in David Kogovšek. Poveljstvo poleg poveljnika sestavljajo: Andrej Mivšek (namestnik poveljnika), Jaka Gantar, Jani Kogovšek, Jože Lazar (Z 25), Luka Mivšek, Jure Leskovec in Boštjan Kogovšek. Nadzorni odbor: Peter Mivšek (predsednik), Julijan Gantar in Urban Kogovšek. Disciplinsko komisijo pa sestavljajo: Dejan Tušek

(predsednik), Niko Gantar, Jure Leskovec, Borut Gantar in Evgen Rupnik.

Na čelu GZ Idrija je z letošnjim letom Marko Vehar z Vrsnika, ki je nadomestil Damjana Kosmača iz Kanomlje. Poveljnik bo tudi v tem 5-letnem mandatu Boris Peternel iz Spodnje Idrije.

25. maja pa je potekal 16. kongres GZS v Kopru. Na kongresu sta bila izvoljena novi predsednik zveze Jošt Jakša iz Ljubljane in poveljnik Franc Petek iz Starš pri Mariboru. Severnoprimorsko regijo v GZS zastopata Marjan Stres iz Kobarida kot član upravnega odbora in regijski poveljnik Stanko Močnik iz Cerknega kot član poveljstva. Zaključne slovesnosti s parado se je udeležilo 5 članov našega društva.

Novemu vodstvu gasilskih organizacij želimo uspešnih nadaljnjih 5 let in podporo s strani vodstva države, občin ter širše javnosti.

V službi ljudstva: Na pomoč!

Občni zbor PGD Zavratac. Foto: Arhiv PGD Zavratac

Ker je sneg le
gasilski tekmo
letiti. Pa vetera
tekmovanje za
nato tekmovali
so na vrsto prej prišlo vaje za tekmovalca v gasilski

in, ana vidga
vsega drugo
v se registrir
vsega pripravil
vsega pripravil
vsega pripravil

GASILCI NA SVETI GORI

Jože Lazar, Z. 16

Končno je po dolgem času in težko pričakovana prišla pomlad. Dovolj je bilo kihanja in smrkanja, vsi smo veseli, saj je bila zima predolga. Pršel je mesec maj, najlepši mesec v letu. Narava je v bujnem razcvetu, prišel je čas pohodov in izletov, kar je prav.

V soboto na god sv. Florjana smo gasilci Severne Primorske poromali na Sv. Goro in s tem počastili našega svetnika. Zahvalili smo se Bogu in Mariji ter svojemu zavetniku za uspešno posredovanje v lanskem požaru, ki je zajel pobočje pod samostanom in baziliko. Gasilci že več kot 170 let častimo sv. Florjana, ki je zavetnik našega dela. Zavratčani smo šli skupaj z godoviškimi gasilci, saj so oni organizirali prevoz. Ko smo se peljali mimo Vodnjaka, je bil tam v senčnih legah še sneg, v Vipavski dolini pa prava pomlad. Vse je bilo v cvetju (popotnik poglej in postoj). Naš »voz« je zaradi velikega vzpona počasi sopihal proti Sv. Gori in še sonce je imelo svojo moč.

Pred svetogorsko baziliko smo se zbrali gasilci in praporščaki, saj so v lanskem požaru sodelovali tudi naši gasilci z novim vozilom. Mašo je daroval upokojeni škof Metod Pirih ob sodelovanju gasilcev in Bogdana Knavs, predstojnika frančiškanov na Sv. Gori. Letos je gasilski ešalon s številnimi prapori vodil regijski poveljnik Marjan Stres in predsednik severnoprimske regije Bogdan Žorž. Sodelovali so gasilci z Idrijskega, Postojnskega, Vipavskega, Goriškega in Posočja.

Po maši smo imeli še družabno srečanje v gostišču na Sv. Gori, se malo okrepčali in se vedrih misli vračali proti domu. Med vračanjem smo imeli še en postanek, se malo pogovorili, da se ne bi bali žrtvovati časa, ne svojih moči in znanja, da bi lahko pomagali sočloveku. Gasilci in krvodajalci sta najbolj humanitarni organizaciji, ki pomagata ljudem v najtežjih trenutkih. Koliko življenj rešita. Ne vemo, kaj nas čaka v prihodnosti, vemo pa, da nam bodo v nesreči na pomoč najprej priskočili gasilci s svojim nesebičnim delom.

Špalir pred Baziliko. Foto: Arhiv PGD Col

PRAZNOVANJE SV. FLORIJANA

Jože Lazar, Z. 25

Tudi letos smo se mladi in stari gasilci iz Zavratca in Medvedjega Brda zbrali ob praznovanju sv. Florijana na Medvedjem Brdu.

Kot po navadi smo praznovanje pričeli z zborom gasilcev in ostalih faranov pri gasilskem domu. Tu smo se zbrali gasilci vseh starosti, od pionirjev do veteranov. S seboj smo pripeljali gasilsko vozilo z vso opremo in gasilski prapor.

Po pravem gasilskem postroju je pevski zbor zapel pesem, župnik Bogdan pa je blagoslovil gasilska vozila. Nato smo se v molitveni zbranosti odpravili proti cerkvi svete Katarine. Prav lepo je bilo pogledati zbrano množico ljudi, ki se je v lepem spomladanskem vremenu podala v procesiji v čast tako velikemu zavetniku.

V mašnem nagovoru je gospod župnik poudaril, kako pomembna je gasilska služba za ohranjanje blagostanja našega ljudstva, posebej še v današnjih časih, ko se narava nad našimi glavami čedalje večkrat razbesni. Po končani sveti maši smo se ob kratkem druženju odločili, da se tudi drugo leto, če bo le mogoče, zopet zberemo ob tem lepem običaju.

Florijanova procesija ob začetku poti. Foto: Marko Vehar

Med darovanjem svete maše. Foto: Marko Vehar

ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET

Samo Čuk

Župnijski pastoralni svet (ŽPS) je jeseni 2012 pričel z intenzivnim delom na poglobljanju smernic Slovenskega pastoralnega načrta. Pridite in pogledajte je krovni dokument slovenskega pastoralnega načrta. Sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem (maj 2002) določa, da naj cerkveni organizmi v treh letih pripravijo pastoralni načrt. Z nekaj zamude je bil objavljen krovni dokument. Ta načrt je tu na kratko predstavljen. Kot že naslov pove, naj bi bilo v prihodnje težišče delovanja Cerkve ne v kakih organizacijskih prijemih, ampak v novi pastoralni, katere temelj je nova evangelizacija. Objava načrta sovpada z letom vere (2012–2013), ki bo skupno s sadovi Slovenskega evharističnega kongresa v Celju (2010) gotovo v pomoč za še bolj poglobljeno pripravo končnega pastoralnega načrta.

Pisci krovnega dokumenta opravičujejo svojo zamudo predvsem s pospešeno slovensko sekularizacijo (napredovanje posvetnosti), naloženo na neporavnane račune iz državljanske vojne. Poleg tega so za počasen proces iskanja rešitev kriva prevelika pričakovanja ob osamosvojitvi. Sekularizacija se pri kristjanih kaže predvsem v »plitvem« verovanju. Duhovna iskanja so se znotraj porabniške miselnosti mnogim zreducirala predvsem na iskanje zdravilnih učinkov. Vendar pa sekularizacija prodira v Sloveniji bolj počasi kot v drugih primerljivih državah. Slovenski kristjani so nanjo dokaj odporni.

Krovni dokument našteva naslednje temelje evangelizacije in pastoralnega načrta: zmernost v teologiji in praksi ter spoštovanje katoliške tradicije (v slovenskem prostoru se je ustalila zmerna teološka pastoralna smer, ki sprejema novo, ne da bi radikalno zaničala staro), marljivi in zavzeti pastoralni delavci (gorečnost za Božje kraljestvo pri mladih in starejših, osebna skromnost duhovnikov in redovnikov, prostovoljstvo), solidarnost (v slovenski Karitas deluje v 436 enotah več kot 11.000 prostovoljcev), verska vzgoja (osnovnošolski verouk obiskuje večina slovenskih otrok, festival Stična mladih nima primere v srednjeevropskem prostoru), iskrena vera (živo jedro Cerkve na Slovenskem so Kristusu predana srca preprostih ljudi, njihova vsakdanja molitev in njihova zvesta medsebojna ljubezen).

Dokument našteva tudi rane Cerkve na Slovenskem, ki bi se brez nove evangelizacije lahko razširile po večjem delu občestva: ranjena občestvenost (pomanjkanje dialoga in sodelovanja med cerkvenimi strukturami, pomanjkanje solidarnosti med premožnejšimi

in revnejšimi župnijami), nezvestoba obljubam (duhovniškimi, redovniškimi, zakonskimi), pomanjkanje poguma in lastne identitete (prestrašenost in vase zaprtost zaradi nesprejetosti v družbi), duh izključevanja (drugi in drugačni je pogosto spremenjen v sovražnika, kar onemogoča evangelizacijo), pretirana skrb za materialne dobrine (potrebna je skrbno preiščena delitev sredstev za materialne in duhovne dobrine).

Pet pastoralnih izzivov

Iz namena slovenskega pastoralnega načrta pisci dokumenta izvajajo pet prednostnih pastoralnih izzivov za prihodnost in pet glavnih strategij, s pomočjo katerih bomo slovenski katoličani uresničevali načrt in stopili na pot nove evangelizacije.

Prvi izziv. K izvirom. Namesto pozunanjenje pripadnosti ter pastore servisiranja obredov in aktivizma se bomo vrnili k izvirom: k Božji besedi, osebni molitvi in občestveni evharistiji kot temeljnemu izkustvu srečanja z Jezusom Kristusom.

Drugi izziv. Poklicanost in poslanstvo. Namesto pasivnega vztrajanja pri iskanju klasičnih duhovnih poklicev bomo prenovili vzgojo za temeljno in osebno poklicanost vsakega, ki je krščen in birman, ter spodbujali odgovornost za uresničevanje Božjega kraljestva.

Tretji izziv. Živa občestva. Namesto poudarjanja množičnosti bomo odkrivali in ustvarjali občestva, v katerih bo posameznik ustvarjalno sodeloval in celostno osebno rasel.

Četrti izziv. Sočutje in pravičnost. Namesto zaprtosti vase in prelaganja solidarnosti na institucije bomo krepili duha služenja in sočutja ter med ljudmi poživilo delitev dobrin, tako materialnih kot družbenih in duhovnih.

Peti izziv. Odpuščanje in sprava. Namesto ideoloških nesoglasij bomo sprejeli resnico o storjenih krivicah, vzpostavljali pravico, predvsem pa odločno stopili na pot odpuščanja in sprave.

Na osnovi navedenih strategij se odločamo za konkretne ukrepe na vseh ravneh krščanskega življenja: pri sebi, v družini, župniji, škofiji, škofijskih in medškofijskih ustanovah, redovnih skupnostih, laiških gibanjih, skupnostih in združenjih ter drugih strukturah Cerkve na Slovenskem.

ŠMARNICE 2013 ALI KAKO ŽIVA JE NAŠA CERKEV?

Maja Mivšek

V letošnjem šmarničnem branju »Živa Cerkev« smo se srečali z ministrantom Petrom, ki je sprva rad ministriral zato, da je lahko opazoval različne stvari, ki se dogajajo med mašo (rad je zvonil in opazoval okolico). Svete podobe v cerkvi so ga druga za drugo nagovorile in mu vlile nova spoznanja o duhovnikih, mučencih, svetnikih, apostolih, evangelistih, Materi Mariji, Sv. Duhu, Jezusu, Bogu Očetu ... Počasi se je njegova vera poglobljala in zasijala v novi luči, od znotraj navzven. Spoznal je, kar je bistvo, da so svete podobe svete, ker predstavljajo sveto in da se z njimi lahko vsak pogovarja kjer koli in kadar koli. In še, da smo v Cerkvi vsi združeni v Jezusu in da je ta Cerkev živa. Njegova spoznanja so vplivala tudi na njegovo celotno družino, ki je cerkev v malem. Svete podobe so Petru razkrile skrivnosti, da je sam začutil, kako pomembno vlogo igra vera v njegovem življenju, zato bo vnaprej z veseljem hodil za Jezusom. Kako pa nas nagovarjajo svete podobe v naši cerkvi in doma? Kaj nam sporočajo, na kaj nas opozarjajo? Otroci so razmišljali takole ...

Bog Oče:

- * če se priporočamo Njemu, se istočasno priporočamo tudi Jezusu in Svetemu Duhu. Da se moramo priporočati tudi drugim svetnikom, moramo radi hoditi k maši, k sveti spovedi. Sveti Duh nam pomaga razumeti vse, kar moramo vedeti za življenje. Jezus pa nam govori vse!
- * z vero in dobrimi deli pridobiš meč, s katerim se bojuješ s hudim duhom in premagaš vse ovire na svoji poti ... DO NEBES!
- * ni profesor matematike, trikotnik so narisali namesto svetniškega sija, kar pomeni, da je Bog troedinj;
- * da moram pridno hoditi k maši, če hočem v nebeško kraljestvo.

VID

Jezus:

- * pravi mi: »Hodi za menoj in boš odrešen.«
- * da se je treba včasih čemu odreči, da dosežemo tisto bistveno, kar nas resnično veseli in ni minljivo kot materialne dobrine;
- * da moramo biti dobri, moramo moliti, odpustiti, delati dobro, ubogati starše, hoditi k sveti maši;
- * moramo biti dobri, moramo moliti, ne smemo govoriti grdih besed, moramo hoditi k sveti maši in k šmarnicam;
- * da se moram pokrižati, ko pridem v cerkev.

Mati Marija:

- * tudi ona skrbi za nas. Gledala je svojega sina, kako je umiral, čeprav je vedela, da bo tako. Jaz tega ne bi zmogla. Doletela pa jo je velika čast, da je rodila Božjega Sina;
 - * je naša mama in nas ima rada;
 - * je tudi naša mamica in se lahko nanjo obrnemo ob vsaki priložnosti.
- Najmlajši so se izrazili z risbicami ...

Šmarnični risbici. Neža Bogataj in Vid Menegatti

PRVO SVETO OBHAJILO

Tomaž Mivšek

V letošnjem letu je prvič k svetemu obhajilu pristopilo šest prvoobhajancev. Kot vsako leto jih je duhovnik Bogdan na slavje temeljito pripravil. Pred apsidno v glavni cerkveni ladji je vsak od slavljencev predstavil svoj poklic

na skupni ladji – Cerkvi. Pripovedovali so, da potrebujemo na ladji krmarja, kuharico, ribiča ... Prijetno liturgijo je poleg sodelovanja prvoobhajancev pripravil še otroški pevski zbor župnije Zavratac.

Šest nas je! Foto: Robert Rijavec

Slavnostni sprevod prvoobhajancev. Foto: Robert Rijavec

ZIME

Janko Rupnik

Ciklus večjih temperaturnih nihanj na zemlji deluje po režimu, ki povzroča zelo visoke in tudi zelo nizke podnebne temperature. Vzrok teh nihanj je krožna pot, ki jo zemlja v enem letu naredi okrog sonca, in za 23,5 stopinj nagnjena zemeljska os, okoli katere se vrtil naš planet Zemlja. **(Zemeljska os je namišljena črta, ki poteka skozi severni in južni pol zemlje in je nagnjena od navpičnice za 23, 5 stopinj.)** Naš opis bomo namenili zimi, letnemu času, ko so temperature najnižje in v zmernem zemeljskem pasu, v katerem živimo, naravo prisilijo k počitku, živalim v naravi otežujejo preživetje, človeku pa tudi ponudijo obdobje, v katerem se lahko malo ustavi in spočije od poletnih dejavnosti. Kaj povzroči te nizke temperature? Ko pride Zemlja v letni krožni poti okrog sonca v položaj, ko je os njenega vrtenja nagnjena proč od sonca, jo sonce osvetljuje bolj poševno. S tem se učinek sončnih žarkov zelo zmanjša, čas osvetljevanja našega zemeljskega pasu skrajša, kar povzroči krajši dan. Rezultat vseh teh dejavnikov pa so zelo nizke temperature v letnem ciklusu – času, ki mu rečemo zima. Tak podnebni

režim ima naš zmerni zemeljski pas, v katerem leži naše območje, sicer pa imajo na ekvatorju, na južnem in severnem tečaju, še bolj skrajnostne temperaturne razmere. Krogotok vode v naravi povzroča padanje izhlapele vode nazaj na zemljo v obliki kapljic – dežja, pozimi pa, ko so temperature nižje, te vodne kapljice zmrznejo in v obliki kosmičev – snega padajo na zemljo, kjer se nalagajo v plast, katere debelina je odvisna od količine padavin. Tako smo prišli do snega, ki človeku v vsakdanjem življenju povzroča kar nekaj težav, otežuje gibanje predvsem sedanjemu motoriziranemu svetu, ko so ljudje v sedanjem načinu življenja primorani vsak dan na pot v službe. Ima pa zima tudi nekaj dobrih strani. Kako lep občutek umiritve narave in človeka podajo prve snežinke, ki pričnejo tiho padati na zmrzlo zemljo, ko smo že pripravljene na zimski čas. Koliko lepih motivov nudijo zasnežene gore v jasnem zimskem dnevu. V sodobnem času pridejo na račun smučarji na smučiščih, ne smemo pa pozabiti tudi otrok in njihovega veselja na snegu.

*Letošnja zima v februarju, ko je bilo snega do 120 cm. Marsikje je sneg segal skoraj do krošenj odraslih sadnih dreves.
Foto: Robert Rijavec*

Pri intenzivnosti zime igra vlogo nadmorska višina, lega kraja in gorskih verig – pogorij, ki preprečujejo dotok toplega zraka od morja. Naši kraji ležijo v predalpskem svetu, kjer imamo kar nekakšno ravnovesje med zimami in poletji. Seveda je čas rasti rastlin čez poletje dokaj kratek, vendar se je narava prilagodila tako, da vse v kratkem času ozeleni, zraste in dozori. Tako imamo južno od nas gorsko verigo Javornikov, področje Predmeje in Banjške planote, ki morskemu zraku nekako otežujejo dostop do naših krajev. Na zračni razdalji 15 km imamo zelo različno podnebje in tudi temperaturne razlike, če primerjamo toplo Vipavsko dolino z Javorniki ali Vojskim. Vipavci imajo navado reči, da je v naših krajih trinajst mesecev na leto zima. Znan je tudi anekdota, ko se je prebivalec z Vojskega dogovarjal z dimnikarjem, kdaj lahko pride očistit dimnik, Vojskar je rekel, da na god sv. Jakoba ali sv. Ane, ker tista dva dneva v letu ne kurijo. Zime so v našem kraju po količini snega zelo različne, odvisno, pri kakšnih temperaturah nastajajo padavine, ali dežuje ali sneži. Tudi čas prvega snega jeseni ali zadnjega pomladi je lahko zelo različen. Zaradi pomladanskih otoplitev v aprilu tudi ves star zrnat sneg po travnikih skopni. Glede na to, da naš kraj leži na področju predalpskega sveta, je tu vedno dovolj padavin, kar v zimskem času pomeni velike količine snega. Debelina snežne odeje od 50 do 70 cm ni pri nas nič neobičajnega. Kadar je snežna odeja debela 1 m, imamo navado reči, da ga je veliko.

Poskusil bom opisati naše zime glede na količino padavin, zgodnjega in poznega snega, nizkih temperatur. Nekaj podatkov o tem imam zapisanih, nekaj bo napisanega po spominu, nekaj po pripovedi starejših krajanov, kaj bo morda tudi izpuščenega. Sestavek ne bo prav strokovno oblikovan, bo kar naštevanje vsega, kar je v zvezi z zimo v naših krajih.

Leto 1952. Po pripovedovanju starejših ljudi je meseca februarja zapadlo 2 m snega. Gibanje po poteh je bilo oteženo, mehanizacije za čiščenje poti takrat še ni bilo, zato so občinske oblasti takrat organizirale akcije ročnega "kidanja" snega po pomembnejših cestah. Tako so iz Zavrata "kidali" preko Mravljijš. Ni povedano, kako daleč, verjetno do Dolov, da je bila odprta povezava z Idrijo. Po pripovedovanju krajana s Petkovca so s "kidanjem" odprli tudi cesto iz Rovt do Logatca. Ročno so čistili tudi druge pomembne ceste. Seveda to ni šlo za ne vem kakšno širino poti, menda za širino konjske vprege. Po pripovedi

starejših naj bi ta sneg potem skopnel samo v sončnih dneh, brez odjuge.

Leto 1955. Po mojem spominu je v mesecu maju, ko je bilo sadno drevje že v cvetju, zapadlo od 40 do 50 cm snega. Po sneženju je naslednjo noč temperatura padla pod ničlo in je bilo zjutraj vse sadno cvetje poledenelo.

Leto 1969. Konec januarja ali v februarju je bilo približno 120 cm snega. Takrat je bil v Zavratac nujen primer bolnika, ki ga je bilo treba odpeljati v bolnišnico. Cesto iz Zavrata do logaške ceste na Brnkov Log so splužili v kombinaciji s konjsko vprego in traktorjem. To leto je spomladi sredi maja zapadlo še 20 cm snega.

V letu 1970 je padlo nekaj cm snega že 21. oktobra, ki pa je potem takoj skopnel.

Zima v letu 1970–1971 je bila tudi zelo radodarna s snegom – okrog enega metra, morda tudi več.

Zima 1973–1974 je bila skoraj brez snega. Za novo leto je zapadlo 10 cm snega, potem pa je po 17. marcu štiri dni zapored vsako noč zapadlo 15 cm snega, ki je še isti dan sproti skopnel.

Leta 1976 je okrog 17. februarja zapadlo 130 cm snega. Snežilo je od petka zvečer do nedelje opoldan, torej skoraj tri dni. Cesta je bila za silo odprta iz gornjega Zavrata s križišča pod cerkvijo na Brnkov Log. Preko Mravljijš do idrijske ceste so jo odprli šele po enem tednu z bagrom". Nekaj dni je bila zaprta tudi cesta Logatec–Žiri med Podklancem in Rovtami. Po sredini ceste je bila po snegu samo prehojena steza. Odprli so jo šele po nekaj dneh z dvema buldožerjema.

2. novembra 1980 je zapadel prvi sneg – je pobelilo, v naslednjih dneh ga je zapadlo še 35 cm, 21. decembra 1980 pa 90 cm. 17. marca 1981. leta sem zapisal: Danes je prvič po treh mesecih in pol prišel s kamionom po mleko v Zavratac. Do sedaj je bila cesta iz Zavrata preko Mravljijš neprevozna za kamione.

7. novembra 1981 je v snežni nevihti zapadel prvi sneg, ki se je obdržal do 11. novembra 1981. Okrog božiča 1981 je zapadlo 70 cm snega, ki je ob dežju za novo leto precej skopnel. Potem je prišla odjuga z dežjem. Na ta moker sneg je prišla zmrzal, ki je držala skoraj dva meseca, od

7. januarja do začetka marca, temperature so se gibale od -2 do -10 °C.

Leta 1982 je do novega leta zapadlo le dvakrat po 10 cm snega, ki je do novega leta skopnel in do začetka februarja 1983 je bilo kopno.

Potem je v tednu od 6. do 13. februarja 1983 zapadlo 1 m snega.

Od 15. novembra 1983 do 24. novembra 1983 je bilo mrzlo obdobje, ko so bile jutranje temperature od -7 do -9 °C. Bilo pa je brez snega ob burji, na splošno je primanjkovalo vode. 16. decembra 1983 je zapadlo 15 cm snega, ki pa je do 21. decembra že skopnel.

Tri dni pred 24. januarjem 1984 je snežilo, tako da je bilo 24. januarja 1984 vsega snega 1 m.

Od 22. februarja 1984 do 26. februarja 1984 je vsako noč snežilo, tako da je bilo 26. februarja 1984 približno 130 cm snega. V zapiskih imam zapisano, da je postalo kritično stanje za odpiranje cest in statične obremenitve ostrejši od teže snega. Za razširjenje ceste smo ob tej priliki uporabili poseben patent pluženja. Jeklen snežni plug smo pritrdili na zadnji del vprežnega voza, plug razširili do maksimalne širine in tako z vleko pluga na kolesih razrivali samo gornjo plast snega, potem smo plužili še enkrat, sicer malo ožjo pot, ko je bil plug vlečen po tleh. Potem je 3. marca 1984 zapadlo še 40 cm snega. 16. in 17. novembra 1984 je bila huda poledica, lomilo je drevje, polomilo je električne drogove, tako da je bil Zavratac dva dni brez elektrike.

Od 2. do 18. januarja 1985 je bil zelo hud mraz. 8. januarja se je živo srebro v spodnjem Zavrtaču spustilo celo na -24 °C, v Sopovtu in na zavraški planoti, Rupnkova ravan in na Mlakah, na -30 °C. Ravno toliko je verjetno bilo tudi v Potoški dolini.

Od 12. do 14. novembra 1985 je bila huda poledica. Na poledenelo naravo je zapadlo še 10 cm snega, tako da je bil negativni učinek poledice še hujši. Polomilo je drevje, v Zavrtaču je potrgalo telefonsko in električno napeljavo, ruvalo električne konzole z ostrejši, vas je bila kar od 3 do 4 dni brez elektrike, odvisno od primera. Led je popadal z drevja šele 1. decembra.

Potem do leta 1996 nisem vodil zapiskov o vremenu, zato bo zapisanega nekaj malega po spominu. 1996. leta je bila ob koncu maja huda slana, ko so kmetje že silirali krmo.

Okrog 10. januarja 1987 je tudi zapadlo veliko snega, kar okrog metra.

Hudo poledico smo imeli od 7. do 9. januarja 1996. Še hujša poledica pa je bila 4. in 5. januarja 1997. Kombinirana je bila tudi s sneženjem, oblačno megleno vreme z nekaj stopinjami mraza je trajalo kar en teden, tako da so delavci elektro podjetja delali v zelo težkih vremenskih razmerah. Vaščani so jim pomagali po svojih močeh in jim tudi postregli s hrano in čajem. Brez elektrike smo bili tri dni, brez telefona pa štiri. 30. oktobra 1997 je padal sneg.

1998 – januar, februar in marec so bili brez snega. V sredini januarja 2003 je en teden trajal hud mrz, najnižja jutranja temperatura je bila -19 °C. 24. januarja 2004 je bila jutranja temperatura -20 °C. Po nekaj dneh sneženja je bilo 29. februarja 2004 90 cm snega.

1. 3. 2005 je bila jutranja temperatura -22 °C.

Sredi januarja 2007 so bile ob sončnem vremenu skoraj pomladanske temperature.

Zelo mrzlih je bilo nekaj dni v prvi polovici januarja 2009, temperature so se spuščale kar do -15 °C.

3. novembra 2009 je zapadlo 10 cm snega.

6. marca 2010 je bilo zjutraj -13 °C.

4. decembra 2010 je bilo po nekaj dneh padavin 90 cm snega.

20. oktobra 2011 je čez dan zapadlo 25 cm snega, drevje je bilo še vse v listju, zato je sneg polomil veliko vej v gozdovih in sadovnjakih.

Ob novem letu 2011–2012 je bilo zelo toplo, temperature so bile nad ničlo.

Od 31. januarja do 14. februarja 2012 je bilo zelo mrzlo.

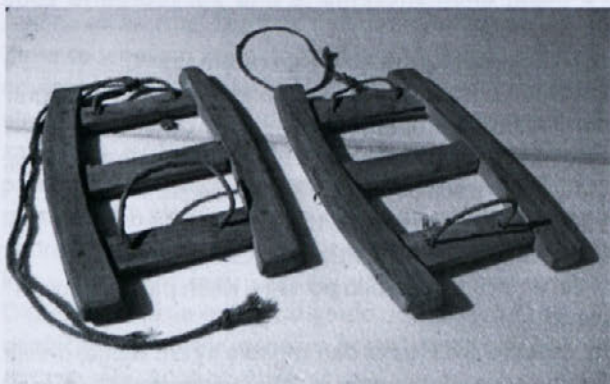

Zimski motiv, posnet na Tratah pri Birtu v letih 1920–1930. Po logaško-idrijski cesti je bila v snegu samo ozka steza - "gaz" za pešce. Fotografijo hrani Bogdan Jereb.

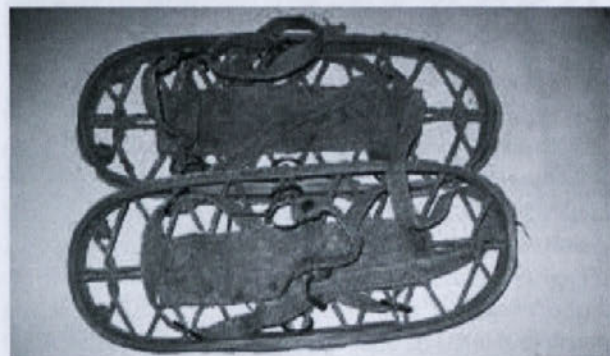
Pihala je burja, dnevi so bili oblačni, dnevna in nočna temperatura pa se je gibala med -10 in -15 °C. Drugo polovico marca 2012 je bilo nadpovprečno toplo vreme, temperature so dosegle tudi do 20 °C.

Kako so ljudje obvladovali zimo nekdaj

Sneg tudi pešču ali vprežni živali predstavlja oteženo hojo. V manjšem snegu so ljudje preprosto gazili po njem, za hojo po izredno visokem snegu pa so uporabljali preprost pripomoček, ki so ga navezali na stopala obutve. To je bil pripomoček, izdelan iz lesa, ali pa v kombinaciji lesa in tanjših vrvi, nekakšen plato, ki je povečal površino stopala in s tem pri hoji preprečil pogrezanje - vdiranje pešca v globok sneg. Ta pripomoček so v naših krajih imenovali »krplje«.

Pripomoček za hojo po globokem snegu. S pomočjo vrvice se je pripomoček pričvrstil na obuvalo. Zaradi večje površine »krpelj« se je pešec pri hoji manj pogrezal v sneg in si tako zelo olajšal hojo. Približna površina »krpelj« znaša 20 x 30 cm, izdelane so iz tankih jesenovih letev. Pripomoček hrani Janko Rupnik. Foto: Janko Rupnik.

Malo drugačna izdelava »krpelj«, ki so izdelane iz lesenega oboda in prepletene z vrvicami. Namen uporabe je isti. Foto: vir medmrežje.

Za pešačenje so bile v uporabi tudi smučke, seveda izdelek domačih mizarjev, s preprostimi navezami. Ljudje so si tudi v preteklosti znali pomagati, kako po obilnem sneženju nekako olajšati pešču hojo po snegu. Najbrž je to najstarejša oblika zimske cestne službe. Vprežnim živalim so v vprego privezali debelo tnalno – kratek hloed, ki so ga potem vlekli po poti. Le-to je odrivalo sneg na stran. Nastala je ozka steza, ki je pešču omogočala veliko lažjo hojo.

Seveda so za odpiranje poti spet uporabili tudi vprežne živali, ki so samo pretlačile snežno odejo, in je bila za pešca hoja po premešanem snegu takoj lažja. V visokem snegu so si pomagali tudi z ježo konj.

Vprežne sani s konjsko vprego za prevoz ljudi. Seveda to prevozno sredstvo ni imelo ogrevanja, kot ha imajo danes osebni avtomobili. Potrebno se je bilo toplo obleči, obuti in uporabiti tudi toplo pregrinjalo. Foto: vir medmrežje.

Za prevoz tovorov v snegu so uporabljali vprežne sani, ki so bile tovarnega značaja. Bile pa so sani tudi luksuzne izvedbe s sedeži za prevoz ljudi. Krivine smučiči, narečno »smučnice«, so bile spodaj na drsni ploški okovane z jeklenim ploščatim železom, ki je omogočalo zelo lahko drsenje po snegu. Seveda pa to ni bilo dobrodošlo pri vpregi pri vožnji po klancu navzdol, zato so smučiči imele vgrajeno tudi zavoro, imenovali so jo »maček«. To sta bila običajno dva jeklena kavljca, ki ju je voznik – »furman« ob zaviranju s posebnim mehanizmom potisnil navzdol v sneg in sta z drgnjenjem ob snežno podlago omejevala drsenje sani. Pri konjski vpregi za vožnjo sani je konj vedno imel na konjski vprežni opremi, navadno ob boku, pritrjena dva majhna zvončka, ki sta ob hoji konja zvonila in opozarjala pešce, da se bliža konjska vprega. Sneg že tako pobere ves zvok, na zasneženi površini ni bilo slišati

niti udarjanja konjskih kopit, niti drsenja sani, zato je bila ta varnostna oprema upravičena. Kadar se je vreme po sneženju ustalilo, so poti postale prav prijetno prevozne za vprege s sanmi in tudi pešačenje ljudi. Seveda si je človek znal pomagati tudi ob poledicah na poledenelih poteh. Za konje so pazili, da so bili dobro podkovani za hojo po ledu – na podkvah so imeli ostre konice, ki so dale dober oprijem ob hoji konja po zaledenelih poteh, ljudje pa so si na obuvala navezovali kovane dereze, včasih smo jih imenovali »krapše«.

Pripomoček za hojo po zaledenelih površinah in tudi trdem snegu – »krapše«, ki je omogočal pešču varno hojo tudi po zaledeneli podlagi. Ta pripomoček je bil skovan iz jekla, spodaj je imel štiri ali več ostrih konic, zgoraj pa dva obročka za pritrditev na obuvalo s pomočjo vrvice ali usnjenega jermena. Oblikovan je bil tako, da se je dobro prilagodil na obuvalo v sredini stopala. Fotografirano pri Lojzetu Kogovšku, Joklnovemu v Zavratacu. Foto: Janko Rupnik.

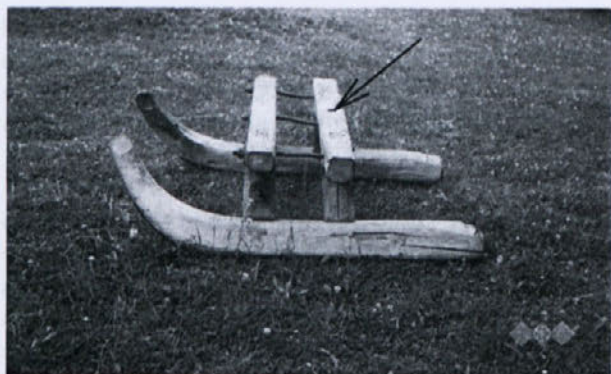
V sedanjem času si težko zamislimo opravljanje nujnih poti v snežnih razmerah, kot so bile nošenje novorojenčkov h krstu (krst je bilo treba opraviti že prvi dan po rojstvu ali še na isti dan), obisk zdravnika na domu in druge nujne poti. Po pripovedi vaščanov je žirovskega splošnega zdravnika ob nujnem primeru pozimi v Zavratac pripeljal njegov stalni voznik z vzdevkom »Petelin« na vprežnih saneh. Pripoved pravi, da je bila takrat zmrznjena snežna skorja - »sren« tako trda, da je držala konja na površju in da sta se peljala kar prosto po njivah, kjer je bilo najbližje. Spomnim se drugega primera, ko je taisti zdravnik priganil po meter visokem snegu po

stezi iz Podklanca v dolnji Zavratac, kjer je otrok zbolel za pljučnico. To se je dogajalo nekje v letu 1954. Bilo pa je kar nekaj primerov tudi v poznejšem času, ko je zdravnik lahko prišel z avtom samo na Brnkov Log, potem pa peš naprej v Zavratac.

Kakšne težave lahko povzroči zima in kako nas lahko vrne v stare življenjske razmere, se je pokazalo ravno v naslednjem primeru. Ravno v času močnega sneženja in potem visokega snega v februarju 1976. leta je v Doleh umrla ženska. V Zavratac v župnišče je za smrt prišel v snežnem metežu s pomočjo para konj povedat vaščan iz Dolov. Zavraški fantje so s smučkami steptali zasilno pot do Mravljiš in naprej do doma pokojnice. Ob priliki pogreba so krsto s pokojnico pritrdili na par smuči in jo tako po snegu iz Dolov pripeljali do zavraške cerkve. Ljudje v sprevedu so seveda šli po visokem snegu. Glede na naporno pot je udeležence pogreba iz Dolov v zavraški trgovini že pred pogrebom pričakala postrežba s toplim čajem in »ta kratkim« ...

Zima je v starejših časih omogočala tudi nekaj kmečkih del. Bilo je v navadi, da so kmetje pozimi s sanmi vozili gnoj na njive in ga tam zložili v kup, da je tako dočakal pomladi. S tem so skrajšali čas pomladanskega dela z vožnjo gnoja. Drugo kmečko opravilo pa je bilo spravilo lesa iz gozdov. Les po snegu lažje drsi kot v kopnem. Za vlako so uporabljali tudi posebne kratke sani imenovane "vlačug", na katere so naložili en konec drevesnega debla in je bila vleka le-tega zelo olajšana. Ko je kdaj snežno odejo namočil dež, zatem pa je nastopil hud mraz, je namočen sneg zmrznil, da je snežna skorja držala na površju tudi težo vprežne živine (v pogovornem jeziku smo rekli, da drži »sren«). Tudi take snežne pogoje so kmetje s pridom izkoristili za vlako in vožnjo po snegu. Taki pogoji so nudili tudi ugodno ročno spravilo debel po zaledenelih pobočjih do voznih poti ali vlak. Seveda so se ta vozna dela pozimi opravljala s ciljem izkoristiti tudi zimski čas.

Od kdaj so se za čiščenje – pluženje poti uporabljali snežni plugi? Starejši Zavratačani vedo povedati, da so poti plužili že v letih po 1950, verjetno pa so se tega posluževali že prej. Z vprežno živino so vlačili majhne snežne pluge, ki so razirali sneg za širino vozne poti, plužili so poti po vasi med domačijami do cerkve. Tudi sam se še spominjam pluženja s konjsko vprego na območju Zavrataca. S konjsko vprego so plužili tudi cesto z Mravljiš v Zavratac do cerkve in iz Potoka v Zavratac. Z očetom

Krajše vprežne sani, ki so jih uporabljali za zimsko spravilo lesa - vlako hlodov, zato so te vprežne sani v naših krajih imenovali »vlačug«. Pri tem na fotografiji manjka še oje in prečni vrtljivi nosilec - »ridof«, katerega os je bila vtaknjena v odprtino, ki jo kaže puščica. Na ta »ridof« je voznik naložil hlod, kratke smuči in vrtljivi nosilec pa je omogočal vlako tudi po zelo ovinkasti vlaki. Foto: vir medmrežje.

sva tudi vpregla volu majhen snežni plug in ga vlekla do prvega soseda. Seveda je na teh spluženih poteh ostalo še veliko steptanega snega, ki je po odjugah zelo oteževal tudi pešačenje.

Zimska cestna služba v letu 1965 – z atom Nacetom pluživa z volovsko vprego. Fotografijo hrani Janko Rupnik.

Potem so prišla leta 1965–1970, ko je bil na eni od domačij v Zavrčtu kupljen prvi traktor. Lastnik je izdelal manjši lesen snežni plug, s katerim je s traktorsko vleko že plužil po Zavrčtu. V teh letih je bilo v našem kraju že nekaj avtomobilov, zato se je potreba za redno odpiranje cest pozimi kar večala, tudi širina splužene ceste naj bi bila večja. Sicer pa je v vasi v teh letih že bil izdelan večji lesen snežni plug, ki smo ga dokončno opremili šele ob koncu leta 1972. Potem so ga prvo zimo vlačili še konji (ob priliki pluženja visokega snega so bili vpreženi tudi trije pari

konj), naslednjo zimo pa že traktorji. To dogajanje je bilo značilno po razmahu napredka v kmetijski mehanizaciji, ko so na več kmetijah v Zavrčtu kupili traktorje za potrebe kmetijstva, kar je bilo dobrodošlo tudi za potrebe pluženja. V letih okrog 1980 je bil kupljen kovinski vlečni snežni plug, ki je bil že boljši od prejšnjega lesenega. Po letu 1970 so bile te zimske službe tudi že delno financirane s strani krajevne skupnosti. Zavrčec in Potok sta takrat spadala še v sestav krajevne skupnosti Dole-Zavrčec. Po letu 1981 sta Zavrčec in Potok postala samostojna krajevna skupnost Zavrčec-Potok, in s tem se je spremenilo financiranje krajevne skupnosti, seveda tudi na področju zimskih služb. Leta 1986 je KS Zavrčec-Potok kupila težji traktor »Deutz«, ki je bil potem dodatno opremljen s hidravliko in snežno desko na prednji strani traktorja. To je bila velika pridobitev za kraj, saj se je pluženje izvajalo na sodoben način. Rezultat tega so bile dobro splužene ceste in olajšana vožnja z avtomobili v zimskih razmerah. Za to zimsko pluženje s krajevnim traktorjem je bilo zadolženih nekaj krajanov Zavrčta – moških, večjih vožnje s traktorjem. 1998. leta se je režim občinske organizacije zimskih služb nekoliko spremenil, zato so po tem letu zimsko službo pluženja cest na podeželju pogodbeno prevzeli posamezniki po vaseh, prav tako v Zavrčtu in Potoku. Taka organizacija zimskega čiščenja cest je v našem kraju organizirana še sedaj.

Zimske razmere so oteževale tudi obisk otrok v šolah in odhode delavcev v službe. Dandanes preko javnih občil neredko slišimo tarnanje mestnega prebivalstva, ko pade malo več snega, da niso ulice očiščene in podobne stvari. Spomnim se TV dnevnika iz zadnje zime 2013. Ko je novinar obiskal Vojsko nad Idrijo, so bili tamkajšnji vaščani ob debeli snežni odeji vedrih obrazov in komentirali: »Če ni en meter snega, potem to sploh ni zima.« Ko je bila v Zavrčtu podružnična šola v letih 1975–1977 zaprta tudi za nižje razrede, so prvošolčki marsikdaj gazili po visokem snegu na Brnkov Log na šolski avtobus. Kakšni so prišli v Logatec v šolo, si lahko predstavljamo. Tudi delavci, ki so bili zaposleni v Logatcu, so pešačili po snegu iz Zavrčta na Medvedje Brdo k Primcu ali v Zajele pod Rovtami, ker avtobus ni mogel vedno pripeljati do Brnkovega Loga.

Seveda pa ne smemo pozabiti, da je sneg predvsem otrokom prinašal tudi obilo zimskega veselja. Zavrčtani smo se v svojih otroških letih veliko smučali. Takrat nismo hodili na smučišča in ni bilo vlečnic. Po vsakem spustu

ROMAN K LEPOTI

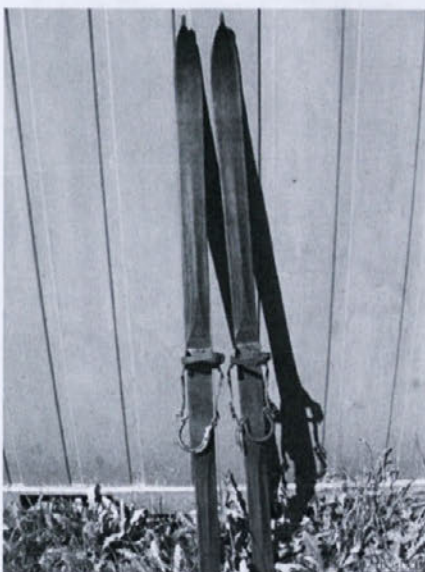
Stane Kregar 1905–1973

po strmini je bilo treba s smučkami peš nazaj na vrh pobočja.

Zavraški smučarji v letih 1960 (Janko in Rado).
Fotografijo hrani Janko Rupnik.

Veliko veselja smo imeli tudi s skakanjem na manjših skakalnicah. Vedno je bil izziv, kdo bo najdlje skočil. Imeli smo tudi večjo skakalnico v gornjem Zavrattcu, nad sedanjim gasilskim domom, kjer je bilo moč skočiti tudi okrog dvajset metrov. Po letu 1970 smo si omislili tudi preprosto vlečnico, ki je potem kar nekaj let služila svojemu namenu. Sedaj v zadnjih letih se je zavraško smučanje kar posodobilo, mladi so nabavili tudi teptalec za sneg, uredili teren za smučanje pri domačiji Nova njiva in postavili vlečnico. V vseh teh letih po letu 1970 je bilo v Zavrattcu skoraj vsako zimo organizirano tekmovanje v slalomu ali smuku za domače in tuje udeležence.

Lesene smučke, delo domačih mizarjev. Izdelek sodi v leta 1950–1955, v starejših časih so bile še preprostejše.

Še podatki snežnih padavin za zadnja leta. Padavine so merjene v dolnjem Zavrattcu, nadmorska višina je približno 650 m. To so podatki za količino zapadlega snega, seveda se je ta sneg po končanem sneženju sesedal in ga je bilo potem veliko manj, kot ga je zapadlo.

Zima 2009 – 2010

3. 11. 2009 – 12 cm
4. 12. 2009 – 8 cm
14. 12. 2009 – 15 cm
19. 12. 2009 – 30 cm
22. 12. 2009 – 10 cm
5. 1. 2010 – 15 cm
6. 1. 2010 – 10 cm
8. 1. 2010 – 15 cm
9. 1. 2010 – 10 cm
12. 1. 2010 – 5 cm
30. 1. 2010 – 28 cm
31. 1. 2010 – 17 cm
6. 2. 2010 – 10 cm
10. 2. 2010 – 20 cm
11. 2. 2010 – 25 cm
20. 2. 2010 – 20 cm
22. 2. 2010 – 5 cm
4. 3. 2010 – 10 cm
10. 3. 2010 – 25 cm

Zima 2010–2011

26. 11. 2010 – 30 cm
28. 11. 2010 – 40 cm
1. 12. 2010 – 20 cm
3. 12. 2010 – 20 cm
4. 12. 2010 – 15 cm
17. 12. 2010 – 37 cm
26. 12. 2010 – 5 cm
20. 1. 2011 – 10 cm
17. 2. 2011 – 23 cm
21. 2. 2011 – 3 cm
2. 3. 2011 – 5 cm

Zima 2011–2012

20. 10. 2011 – 25 cm
19. 12. 2011 – 7 cm
30. 12. 2011 – 8 cm
4. 2. 2012 – 30 cm
7. 2. 2012 – 15 cm

11. 2. 2012 – 15 cm
12. 2. 2012 – 15 cm
20. 2. 2012 – 25 cm

Zima 2012–2013

28. 10. 2012 – 25 cm
2. 12. 2012 – 15 cm
4. 12. 2012 – 15 cm
8. 12. 2012 – 40 cm
14. 1. 2013 – 40 cm
15. 1. 2013 – 10 cm
16. 1. 2013 – 10 cm
17. 1. 2013 – 20 cm
18. 1. 2013 – 8 cm
22. 1. 2013 – 10 cm
25. 1. 2013 – 10 cm
28. 1. 2013 – 5 cm
2. 2. 2013 – 8 cm
6. 2. 2013 – 20 cm
12. 2. 2013 – 45 cm
13. 2. 2013 – 7 cm
22. 2. 2013 – 25 cm
23. 2. 2013 – 20 cm
24. 2. 2013 – 50 cm
14. 3. 2013 – 2 cm
18. 3. 2013 – 25 cm
24. 3. 2013 – 5 cm
25. 3. 2013 – 25 cm
3. 4. 2013 – 12 cm

Zimska služba v KS Zavratac-Potok je v zimi 2012–2013 dobro opravljala svojo delo. Foto Janko Rupnik.

Kot vidimo iz podatkov o količini padlega snega v pretekli zimi 2012–2013, je bila ta zelo radodarna s snegom. Najdebelejša izmerjena snežna odeja je bila debela med 110 in 120 cm. Merjenje ni moglo biti točno, ker je dan pred merjenjem snežilo ob pihanju močne burje in je sneg prenašalo in delalo zamete. Meril sem v zatišni legi, zato podatki ne morejo biti daleč od resnice. Zavraška cestna služba se je dobro odrezala, ceste so bile odprte celo za avtobus preko Zavrataca, tudi zaposleni so lahko nemoteno hodili v službe, otroci v šolo. Tisti, ki nam ni bilo nujno treba od doma, pa nam je snežna lopata pri kidanju snega koristno pripomogla k fizičnemu razgibavanju sredi zimskega mrtvila. Tudi če se je zima zavlekla precej v april, je potem sneg, ki ga je bilo pomladi še veliko, kar naenkrat skopnel. Rastline v naravi so dobro prilagojene na potek letnih časov, tudi če zima traja pet do šest mesecev, vse rastje in poljščine v poletnih mesecih hitro ozelenijo, zrastejo in dozorejo. Narava je v svojih zakonitostih čudovita.

Viri:

Po pripovedi krajanov Zavrataca in Potoka.

Po lastnih zapisih.

Nekaj fotografij z medmrežja in lasten arhiv.

ROMAR K LEPOTI

Stane Kregar 1905–1973

Andrej Mivšek

Ob štiridesetletnici smrti umetnika in duhovnika Staneta Kregarja so pozimi v Narodni galeriji v Ljubljani pripravili spominsko razstavo njegovih del. Kregar nedvomno sodi med najkvalitetnejše slovenske slikarje 20. stoletja. Bil je velik humanist, široko razgledan ter izobražen in je bil že za časa življenja izjemno cenjen in spoštovan. Dokazal se je kot odličan ustvarjalec tako v odkrivanju novih poti v aktualnem posvetnem likovnem dogajanju kot na področju sakralne umetnosti pri nas. Zanimivo je, da so njegova dela krasila tako partijske dvorane kot cerkvene prostore. Za bogato življenjsko delo je leta 1971 prejel Prešernovo nagrado.

Slikarsko izobrazbo je Kregar pridobil na Akademiji za likovno umetnost v Pragi, ki jo je zaključil leta 1935. Pred tem je opravil študij teologije v Ljubljani in prejel duhovniško posvečenje. Po drugi vojni je deloval kot samostojni umetnik. Ustvarjal je v številnih likovnih tehnikah: na papirju in platnu (svinčnik, oglje, tempera, gvaš, olje), v freski, mozaiku, vitraju, zgrafitu, tapiseriji, intarziji itn. Tako široko tehnično znanje in obvladovanje najrazličnejših likovnih zvrsti premore le malokateri umetnik. Na področju cerkvenega slikarstva je bil nedvomno največji – likovno je opremil okrog sto naših cerkev, med drugimi tudi cerkev sv. Jožefa v Idriji z vitraži in slikami, zgrajeno po drugi vojni.

Topoline v februarju (olje na platnu, 1958).

Vir: www.24ur.com

Romarji (olje na platnu, 1939). Vir: www.delo.si

Protest (olje na platnu, 1967).

Vir: www.visitljubljana.com

Kot posvetni slikar je Kregar prehodil številna slogovna obdobja in vseskozi budno spremljal aktualno likovno dogajanje v svetu. Kot prvi je sredi tridesetih let pričel ustvarjati v nadrealističnem slogu. V štiridesetih je slikal v slogu poetičnega realizma. V letu 1953 je kot prvi v našem prostoru prešel v nepredmetno slikarstvo (abstrakcijo) in s tem postavil temelje visokega modernizma v slovenskem slikarstvu, čeprav so te njegove slike sprva sprožile močan odpor zlasti s strani politike. V abstraktnih slikah je slikal vtise iz narave na liričen način, v katerem nameni glavno sporočilno vlogo barvi. V šestdesetih letih pa slika v slogu nove figuralike – v abstraktne slike vnaša dele človeškega telesa, predmete iz vsakdanjega življenja ali pa v sliko vključi del pomembnega družbenega dogodka (vietnamska

vojna, potres v Skopju, hipiji). Kot rdeča nit pa njegova različna ustvarjalna obdobja povezujejo poetičnost in hrepenenje ter humanističen pogled na svet, kot ugotavlja avtor razstave umetnostni zgodovinar Andrej Doblehar. Tu je treba seveda spomniti tudi in predvsem na dejstvo, da je bil Kregar duhovnik in (najbrž) globoko veren človek ter vseskozi mladostnega duha. Enakovredno pa se je Kregar posvečal tudi sakralni umetnosti oz. likovni opremi slovenskih cerkva, tako starejših kot novih. Njegovo ustvarjanje sovpada z Drugim vatikanskim koncilom sredi šestdesetih let, s katerim Cerkev odpre vrata moderni umetnosti. Posebej

slikarstvu združeval vzhodno in zahodno krščansko izročilo, svoja lastna modernistična dognanja s srednjeveško tradicijo. Njegova sakralna dela so idealizirana, motivi niso pripovedno zgovorni, temveč so polni duhovnih simbolov in barv. Bil je izjemen kolorist, z barvami je odlično ustvarjal razpoloženja in občutja. Njegovo izjemno, morda najboljšo delo, je triptih iz kapele Bogoslovnega semenišča Ljubljana Stvarjenje – Odrešenje – Poveličanje iz leta 1965.

Na razstavi v Narodni galeriji so bila predstavljena Kregarjeva ključna, tako sakralna kot posvetna, dela iz

Stvarjenje – Odrešenje – Poveličanje (olje na platnu, 1965). Vir: www.delo.si

pomembno je bilo njegovo sodelovanje z arhitektom Tonetom Bitencem, zadnjim Plečnikovim asistentom, ki je načrtoval nove cerkve v Dražgošah, Idriji, Poljanah nad Škofjo Loko in v Kosezah v Ljubljani ter kapelo Bogoslovnega semenišča v Ljubljani, Kregar pa jih je dopolnil s freskami, mozaiki, vitraži ali oljnimi slikami. Tako so nastale številne umetnine, ki po obsegu in kakovosti do danes nimajo primerjave, z izjemo odličnih mozaikov p. Marka Ivana Rupnika. Kregar je v sakralnem

posameznih slogovnih obdobjih. Predstavljene so bile njegove risbe, ilustracije in slike, zaradi monumentalnosti cerkvenih del (vitraži, freske) pa so bile nekatere sakralne stvaritve prikazane zgolj z osnutki ali na fotografijah. Na razstavi so si obiskovalci lahko ogledali tudi nekaj mašnih plaščev, narejenih po njegovih načrtih, in filmsko dokumentacijo o njegovem ustvarjanju.

Viri in literatura: www.ng-slo.si

INTENZIVNI PEVSKI VIKEND PEVSKEGA ZBORA

Tomaz Mivsek

Pevski konec tedna z napornim pevskim programom je postal stalnica našega pevskega zbora. Že drugo leto je bila za destinacijo odličnosti izbrana lokacija na Zaplani, prav tako tudi nadvse skromna kuharica Nada s pomočnico Mojco. Pa še kakšen krščen maček se je smukal okrog brbotajočih loncev, da prostovoljcev, ki so vestno pomagali v kuhinji, niti ne omenjam.

Bili smo priča tudi nekaj novostim. Ne samo da je bil program bolj pestro zastavljen, tudi malo več pavze nam je zborovodja naklonil po obedih in še malo čez dan. A za to, dragi bralci, ne nič skrbeti. Pevsko smo izbrusili nekaj že poznanih pesmi in se naučili dve, tri nove pesmi. Za korepeticije so skrbeli Marko in Andreja ter Zdravko in Branka Novak. S tovrstnim načinom dela vsak glas

trenira pesem najprej posebej, nato pa se vsi glasovi zberejo skupaj in zapojejo na polno. Tako nam je ostalo več časa za druge stvari. Izostala ni niti mala šola nauka o glasbi. Tudi teorija je pomembna. Posebno Besedo je za nas pripravil župnik Bogdan.

Velik odmerek prostega časa so izkoristili basi. Verjetno jim je Marko že vnaprej sporočil, naj se pripravijo. Skratka, basisti so vzeli svojo nalogo zares. V sklopu veselega večera so na Zaplano privabili starleto slovenskih karaok, ki je profesionalno vodila bitko glasov v karaokah. Tonski mojster je bi seveda Matej, ocenjevalna komisija pa Gabriel in Jože (v boben žrebanja sta spravila čisto vse pevce). Ob koncu večera je komisija razglasila zmagovalce. Ups, zmagovalke. Zmagale so altistke! Krasni večer je popolnoma zasenčil dejstvo, da smo obiskovalci veselega večera eno debelo uro na mrazu čakali pred dvorano. Od nervoznega čakanja je Eva s skupino čakajočih pevk pripravila še nekaj dodatnih kitic naše *Kambrce*.

Za pevski konec tedna se je potrudil sleherni pevec. Že tedne vnaprej smo skrbno pripravili domače video filmčke (nekateri je posnela Mateja) o svojih skritih pevskih prijateljih, ki smo jih ob skupnem ogledu zabavnih prizorov tudi razkrivali. To je bilo smeha!

Pozabili nismo niti na rekreacijo. Poleg razteznihih vaj smo se pevci in pevke lahko udeležili jutranjega pohoda na bližnji razgledni stolp. Za tja in nazaj smo porabili slabi dve uri. Vrh stolpa je bil osvojen ravno, ko so barjanski zvoniki zvonili jutranje češčenje. Visoka talna voda barja

pa se je lesketala v jutranjem soncu. K sreči je pohodnike v Domu bratstva čakal tople zajtrk in jih tako primoral k povratku.

Sobotno popoldne je minilo hitro. Mrzlično pospravljanje »hotelskih soban« in hodnikov ter pripravljanje večerje smo nekateri izkoristili za pobeg proti domu ali novim obveznostim. Kakor koli že, pevski konec tedna sredi marca smo si zapomnili po prijetnem petju in druženju s pevskimi kolegi. Prestavitev pevskega konca tedna v postni čas pa se je izkazala za pravo odločitev.

Predstavitve 90 let MeCePZ Zavrtec je pripravila Marjeta Rijavec. Foto: Robert Rijavec

Tako se prime visoke tone. Foto: Robert Rijavec

Petkove večerne vaje. Foto: Robert Rijavec

DEKANIJSKO SREČANJE PEVSKIH ZBOROV

Tomaž Mivšek

Letošnjo pomlad smo vsi nestrpno čakali, da pokaže svojo moč. In glej ga zlomka. Ravno na nedeljo našega dekanijskega nastopa v aprilu se je sonce lotilo greti premražena hribovja. Pevci smo morali še enkrat stisniti zobe, skočiti v naše pevske drese in se z avtomobili odpeljati proti cerkvi sv. Jošta v Črnem Vrhu. V hladni cerkvi smo najprej preizkusili akustiko ter imeli kratko vajo, nato pa zavili proti edinemu prostoru, ki je ponujal tople napitke, proti plačilu se ve. Časa za druženje v tem delu dneva ni bilo na pretek, če smo hoteli ujeti še skupno vajo.

Cerkve je imela še dovolj prostih klopi, tako smo lahko pevci poslušali tudi preostale nastope cerkvenih zborov naše dekanijske. Nastop zborov je pospremila še nekaj nagovorov in spremne besede voditeljice. Zavraški zbor je zapel Večerni ave in Laudate. Poleg petja smo imeli pevci priložnost srečati stare obraze in srečati še kakšnega novega, kar je tudi eden izmed namenov srečevanj dekanijskih cerkvenih zborov.

Nastop zavraškega zbora. Foto: Janez Hvala

OBMOČNA REVIJA PEVSKIH ZBOROV

Tomaž Mivšek

Po nekaj letih smo v zboru zopet zbrali pogum in se udeležili območne revije pevskih zborov v Idriji. Bolje rečeno, udeležili smo se območne revije namesto Primorske poje iz razloga, da se bolje pripravimo na velikonočno slavje. Tudi tu nismo imeli sreče s silami neba. Z neba so padale težke in velike snežene »plachte«. Po maši, na svečnico, smo mrzlično iskali zmogljivejša prevozna sredstva, najbolje »na vse štiri«, ki so zmogla premagovati snežno plundro po strmih ovinkih naših cest.

V idrijskem kotlu se je k sreči že vse cedilo in topilo, tako da so bile ceste prevozne. So pa to moč občutili naši mokasini, v katere je plundra vdiral ne samo po šivih usnja, ampak tudi od zgoraj čez jezik. Po kratkem čofotanju se je vsak pevec znašel v prijetno ogreti Osnovni šoli Idrija. V pripravljeni učilnici nas je pričakal še svež napitek. Prvi zbori so že imeli pevske vaje.

Takoj smo začeli s pevsкими pripravami tudi mi. Do našega nastopa je bil glas in stas pevk našega zbora pripravljen za nove podvige. Še malo smo postali na stopnišču in že smo korakali pred občinstvom in se postavili v vrsto. Sledila je predstavitev zbora, po njej pa smo končno zapeli. Predstavili smo del našega sakralnega programa.

Sledil je še tradicionalni postanek pri Kosu. Izbrane jedi so lačnim pevcem teknile. Upokojenski zbor pa nam je prepeval pesmico: »Nimam cajta, me vsak porajta ...«.

To je bilo nepozabno doživetje.

Tako opogumljeni smo se še mi lotili V hribih se dela dan, sredi katere se nam je notni sistem malce podrl. Skratka, februaraska megljena moča je naredila svoje. Ker smo imeli tudi naslednji dan delovni dan, smo pozdravili sodelujoče zборе in se odpravili nazaj proti domači zimi.

ZAVRAŠKI PEVCI V OPERI

Andreja Kunc

Zavraški pevci vedno poskrbimo, da ne samo pojemo skupaj, ampak se družimo tudi ob drugih priložnostih. Ideja, da bi se udeležili koncerta kakšnega priznanega zbora ali morda obiskali opero, je bila živa že nekaj časa. Dogovorili smo se, da obiščemo opero v Ljubljani, saj nas večina še nikoli ni bila tam. Pred prenovljeno ljubljansko opero se nas je tako zbralo 25 pevcev in prijateljev zbora.

Ogledali smo si eno od »klasik«, in sicer opero Giuseppe Verdija Nabucco. To je Verdijevo mladostniško delo, ki je že kmalu po prvi uprozoritvi leta 1842 začelo svoj zmagoviti pohod po svetu. Zgodba, ki jo je napisal libretist Temistocle Solera, izhaja iz starozavezne svetopisemske zgodbe (Danielova knjiga). Govori o asirskem voditelju Nabuccu in njegovem boju proti Izraelcem. Rivalstvo med Nabuccovima hčerama Feneno in spletkarsko Abigaillo, ki se borita za ljubezen izraelskega voditelja Izmaela, pa zgodbo še dodatno zaplete. Pomembno

vlogo v zgodbi odigra tudi prerok Zaharija. Osrednja tema opere so sanje ljudstva o samostojni deželi in iz te teme izhaja tudi zelo čustven zborovski del – zbor sužnjev. Čeprav tega nismo načrtovali, smo si ogledali ravno predstavo, ki je bila poslovilna predstava sopranistke Milene Morača. Po koncu predstave smo bili tako priča njenemu slovesu od sodelavcev in vodstva opere. O izjemnosti te sopranistke smo se lahko prepričali tudi sami, saj je poleg Nabucca, ki ga je upodobil Marko Kobal, najbolj izstopala.

Veliko nas je bilo, ki smo si operno predstavo ogledali prvič. Številni smo pred začetkom imeli pomisleke, ali nam bo sploh všeč. Lahko rečem, da sem bila jaz navdušena tako nad petjem solistov in zbora kot tudi na orkestrom, scenografijo in kostumografijo. Če še niste bili v operi, vam priporočam, da čim prej zberete pogum. Lahko, da bo navdušila tudi vas. Zavraški pevci smo si namreč edini, da Nabucco ni bila naša zadnja operna predstava!

Zavraški pevci pred operno hišo. Foto: Andreja Kunc

KONCERT POLONE GANTAR

Tomaz Mivsek

K sreči sem preko elektronskega vabila JSKD prejel vabilo na Polonin koncert v frančiškanski cerkvi Marijinega oznanjenja. V vabilu je organizator koncerta predstavil glasbenico z besedami: »Vrhunska slovenska organistka Polona Gantar, znana po izvajanju najbolj zahtevnih orgelskih skladb, se bo predstavila s koncertom simfonične orgelske glasbe.« V program koncerta je uvrstila romantični koncertni skladbi Cesarja Francka (*Grand piece symphonique*) in Franza Liszta (*Fantazija in fuga na koral »Ad nos, ad salutarem undam«*). Takoj je padla odločitev, da tega koncerta res ne gre zamuditi.

V polni cerkvi je nekaj čez osmo uro zvečer začelo občinstvo uživati v glasbi. Občutek poslušalca, da se organistka »igra« s tipkami in pedali inštrumenta, se je potrdil v lahkotnosti in pretanjeni interpretaciji obeh skladb. Raznoliko menjavanje dinamik in razpoloženj je občinstvo ob koncu nagradilo s skandiranim aplavzom.

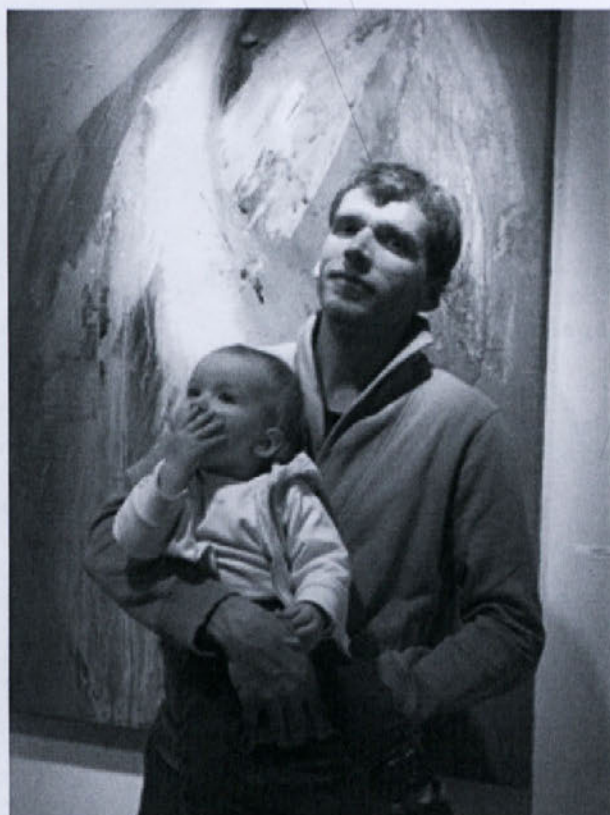
Virtuozinja Polona Gantar.

Foto: Medmrežje Teološke fakultete

RAZSTAVA V GALERIJ TALASO V STRUNJANU

Maja Mivsek

Od 6. februarja do 3. aprila 2013 je bila v hotelu Term Krka Talaso v Strunjanu na ogled razstava slik Andreja Mivška. Tudi tokrat je razstavljal slike večjih in manjših formatov, naslikane na platno v tehniki tempere in akrila. V slikah manjših formatov lahko zasledimo več risbe in figuralike, medtem ko v večjih formatih prevladujejo barvne ploskve in strukture v nepredmetnih motivih. O sporočilni vsebini slik bi pa raje citirala Dejana Mehmedoviča, kustosa in likovnega kritika: »Mivškove podobe so nekaj prevotlenega, zapolnjenega s pretočno maso predmetnega, in v prelivih snovnega vedno potekajoče. V pretakanju in končni izpeljavi vidnega se kot gledalci znajdemo v nekakšni razslojeni krajini ... Slike pred nami so pogled v notranjost. Notranjost, ki ni samo umetnikova, ampak tudi naša. To so podobe, ki odkrivajo razpetost duše, ki se prebija skozi meglice vsakodnevnosti in ponekod rahlja resničnost, a se pri tem želji nikoli ne odreka ...«

Andrej z najmlajšo obiskovalko razstave.

Foto: Maja Mivsek

DRUŽINA KRBAVČIČ WINKLER*Tomaž Mivšek*

V tokratni številki Oglarja predstavljamo družino Krbavčič Winkler iz »Vrha«. Eriki in Bojanu se je uresničila želja živeti na podeželju, v miru in neokrnjeni naravi. Zavratac poznata že od prej. Ker ni bilo doma Bojana, se je za prijetno sogovornico izkazala Erika. Nastal je tale intervju.

»Res, da smo na novo priseljeni, vendar naša družinska veja sega tudi sem v Zavratac, kajti Bojanova mama je rojena Zavratačanka Štirngričarska Ivica. Bojan je kot otrok na Štirngriču preživel velik del svojih počitnic. Ko sva z Bojanom ustvarila družino, sva vsako leto z otroki prihajala sem na počitnice. Njega so vezali lepi spomini, meni pa sta bila vseč mir in tišina, ki sem ju tako zelo potrebovala. Po poklicu sem medicinska sestra in sem z vsem srcem predano delala celih 27 let v Obalnem domu upokoencev, kasneje pa še na kardiološko-pulmološkem

oddelku v bolnici Izola. Ko sem prihajala sem, sem si »napolnila baterije, da sem lahko spet delala. Ko mi je bilo najtežje, sem vedno štela dneve do povratka v Zavratac.«

Kdaj je dozorela odločitev, da postane Zavratac vajin novi dom? Kako sta izvedela za ta miren kotiček?

»Pred približno 13 leti je stric Janko svetoval, kam naj greva na sprehod, saj v ta del vasi nisva nikoli zahajala. In znašla sva se tu v Vrhu. Čudovito kot sanje. Vse je bilo v cvetju, ptičje petje, nikjer nobenega. Usedla sva se na hlod in brez besed uživala v lepoti. Naenkrat sem se obrnila k Bojanu in mu rekla, da je to edini kraj, ki se lahko primerja z mojim Posočjem. Tu bi lahko živela. Ker sva malo pred tem prodala stanovanje v Kopru – moj dom, je šel Bojan takoj v akcijo. Neverjetno. Vse se je

Erika skrbi za lepo urejeno okolico doma. Foto: Tomaž Mivšek

KONCERT POLONE GANTAR

Tomaž Mivšek

odvijalo hitro in pozitivno. Spoznala sva Hermana in kupčija je bila sklenjena. Hišo sva želela ohraniti, vendar se je izkazalo, da so bile poškodbe prevelike, zato smo jo porušili in zgradili po istem načrtu. Hermana smo dvakrat pripeljali sem, da je videl, kako dela napredujejo, vendar je povedal, da ne čuti nobene povezanosti več s tem krajem, ker ima zelo lepo življenje v domu upokojencev.«

Kako bi opisali Zavratec svojim prijateljem? Kaj porečejo, ko pridejo sem gor?

Prijatelji na obali me sprašujejo, zakaj sem se odselila nekam »bogu za hrbtom«. Nobeden še ni slišal za to vas. »Jaz povedat jim ne znam.« Cela Slovenija je lepa in zelena, imamo vse. Kar Bojana vprašajte, bil je že povsod po svetu. Nekje je prevroče, drugje mrzlo, pa ni zelenja ... Mi imamo vse! Samo so kraji, kjer te bolj pritegne. Kaj bi rekla ... Dobra energija. Tu vibriram usklajeno z vsem, predvsem naravo.

Ko pridejo najini prijatelji z Obale na obisk, jim je potem vse jasno, zakaj se ne vračava nazaj na Obalo. Vsi so presenečeni nad lepoto travnikov in mirom. Začuden so tudi, ko vidijo, da delava na zemlji (smeh). Kdo bi si mislil, sva pač čista začetnika. Človek ne potrebuje veliko, samo veliko časa rabi, da pride to tega.

Vas moti, da ni gostilne, najbližja trgovina je oddaljena več kilometrov? Kdaj pogrešate, da ni veliko vsakdanjih potrebščin na dosegu roke?

Edina pomanjkljivost je, da v vasi ni trgovine ali gostilne. Verjetno se bo z menoj strinjal tudi župnik (smeh). Ne, res! Trgovina je daleč. Dobro, da sem bila pozimi dobro založena s hrano. Če ne bi bila, bi bilo hudo. Ne znam oz. strah me je voziti po zasneženih cestah in če bi bila trgovina v vasi, ne bi bilo tega problema.

Prihajate iz mediteranske in urbane izole. Tukaj pa vas obkrožajo lepi naravni travniki. Letošnjo zimo tudi kupi snega in bele planjave.

PAJSTI ŽE VARNIČNIČNIČNARABOVRAMÉURQ

5. 11. 2014

in ŽANA ŠTAMT

Velik del zime sem bila čisto sama. Dobra izkušnja. Včasih prav adrenalinska. Zdaj vsaj vemo, kaj vse še rabimo in kako se bomo pripravili na naslednjo zimo. Meni je bilo lepo. Rada imam mraz in sneg. Še posebej mi je lepo v hiši, ko se kuri ogenj, listam knjige, mm mm ... Ne vem pa, kako bi bilo, če bi morala zjutraj vstajati in se z avtom odpeljati na delo. »Huda bi bila.« Vsi letni časi so tukaj zelo lepi. Vsak ima nekaj in mislim, da se Zavratčani vseh teh lepot zavedate. Zdaj, upam, bo čas kakšne vaške prireditve, veselice. Super, da se malo bolje spoznamo.

Obnovljena domačija Zavratec 24. Foto: Tomaž Mivšek

Psička Agi. Foto: Tomaž Mivšek

TURISTIČNO DRUŠTVO FARA

Lenka Grošelj

V tokratni poletni izdaji Oglarja se vam predstavljamo Spodnjeidrijčani oz. Pr' farci, kakršno ime se nas »drži« že kar nekaj stoletij. V preteklosti je bila namreč Spodnja Idrija cerkveno in kulturno središče, saj so okoliške vasi, vključno z rudarsko Idrijo spadale pod župnijo – faro v Spodnji Idriji.

Spodnja Idrija leži v razširjeni dolini reke Idrijce štiri kilometre severno od Idrije. Predalpski svet Idrijskega in Cerkljanskega hribovja, ki tu prehaja v skrajni severovzhodni del Dinarskega gorstva, je svet nadpovprečnih strmin in globokih, ozkih dolin, grap ter manjših kotlin, na višinah pa hrbtov in planot. Krajevna skupnost Spodnja Idrija, kamor spada še Spodnja Kanomlja, je del občine Idrija in šteje okrog 2100 prebivalcev.

Nad vasjo se dvigajo vrhovi Gradišča (998 m n.v.), ki se nadaljuje na Ledinsko planoto, Cerkovnega vrha (804 m n.v.) in najvišjega Jelenka (1107 m n.v.), ki se razteza na planoto Idrijskih Krnic. Ob reki Idrijci vodi magistralna cesta Keltika, ki povezuje osrednjo Slovenijo s Posočjem. Ob sotočju Idrijce in Kanomljice se cesta odcepi v Kanomljo.

Naselbina, danes imenovana Spodnja Idrija je nastala ob prvi kolonizaciji idrijskega ozemlja v prvi polovici 14. stoletja. Prvi pisni podatki o »dušnem pastirstvu« v Spodnji Idriji segajo v leto 1418, ko se omenja duhovnik gospod Lovrenc. Leta 1499 pa sta pri Fari omenjena duhovnik gospod Jurij in pomočnik Erazem. Omenja ju tudi tabularij dovoljenja za maševanje pri sv. Trojici v Idriji iz leta 1500, iz katerega je razvidno, da je Idrija v zgodnjem 16. stoletju spadala pod oglejski patriarh in pod upravo župnije Spodnja Idrija. V začetku 17. stoletja je bila oblikovana velika samostojna župnija »Pri Fari«, ki je zajemala cerkve v Idriji, cerkev sv. Magdalene na Gorah in cerkev sv. Jožefa na Vojskem.

Nekateri viri kot začetek razvoja Spodnje Idrije navajajo 12. stoletje, ko naj bi cerkev pri Fari kot podružnica spadala pod prafaro na Šentviški Gori, pozneje, najbrž v 14. stoletju, pa prešla pod pristojnost župnije pri cerkvi sv. Jerneja v Cerknem. Izročilo pripoveduje o čudežnem prikazovanju Marijine slike na Skalci nad Idrijco, kjer so kasneje postavili prvo kapelico, v 12. stoletju pa cerkvico. Baročna cerkev Marije Vnebovzete ali Marija na Skalci, kot jo imenujejo domačini, bdi v okljuki reke Idrijce nad starim vaškim jedrom, katerega večstoletne stavbe izpričujejo obrtniško, okoliške domačije pa mogočno kmečko preteklost.

Sedanja cerkev je iz 2. polovice 17. stoletja (letnica 1674

na zvoniku). Cerkev krasijo freske znamenitega Jožefa Mraka (1709–1786), jamomerca, zemljemerca, kartografa, graditelja in slikarja, ki je poleg Idrije s svojim delom zaznamoval tudi Spodnjo Idrijo. V lanskem letu smo obeležili 250-letnico nastanka prvih poslikav. Leta 1762 je namreč Jožef Mrak poslikal ladijski obok od kora do slavoloka pred prezbiterijem, štiri leta kasneje pa še obok prezbiterija.

V višini cerkve se z nasprotnega brega razgleduje reprezentativni Kendov dvorec, naslednik nekdanje mogočne kmetije, ki je preurejen v sodoben in visoko kategoriziran hotel. Dvorec je član elitne verige Relais et Chateaux.

Današnja podoba je Spodnja Idrija začela dobivati v šestdesetih letih 20. stoletja. Takrat se je na obrobju kraja začela oblikovati nova industrijska cona. Število prebivalcev se je začelo povečevati, zato je zrastle novo blokovsko naselje Koreja, ki danes predstavlja največje strnjeno naselje v občini. Prav povezovanje in sozvočje med starim vaškim jedrom in novimi predeli je kraju prineslo novo dimenzijo bivanja.

Kraj se ponaša z bogato snovno in nesnovno kulturno dediščino, ki jo lokalna skupnost ohranja in z njo bogati vsakdanjik in praznik. Da bi pri tem poslanstvu združili moči, je bilo pred 15 leti ustanovljeno Turistično društvo Fara. Skupaj si prizadevamo ustvarjati čim kakovostnejše okolje, prijetno za domačine in obiskovalce. Del tega je prav gotovo organizacija raznolikih prireditev, med katerimi gre izpostaviti osrednje vseljudsko slavje ob velikem šmarnu (15. avgust), ko domačini in romarji obeležujejo god Marije Vnebovzete, kateri je posvečena farna cerkev.

Ena od spretnosti, ki jih ohranjamo, je pletenje bršljanovih venčkov, s katerimi ob praznovanju velikega šmarna okrasimo župnijsko cerkev Marije na Skalci. Izdelovanje bršljanovih venčkov je sicer razširjeno po skoraj celotni Sloveniji, a izginja tehnika izdelave – ko vsak posamezen bršljanov list zvijemo v svitek in ga s šivanko nanese na nit.

Druga posebnost, ki jo želimo obuditi, je izdelovanje t.i. šajblčkov. Šajblčki so majhne glinene posodice, v katere so včasih vlivali loj ali vosek in jih prižigali na grobovih rajnih. Glineni izdelki so dediščina bogate lončarske tradicije, ki je bila dolga leta prisotna v Spodnji Idriji.

V nadaljnjih desetletjih so jih začeli prižigati ob posebnih, prazničnih dnevih. Prvotno so domačini šajblčke prižigali ob velikonočni vstajenski procesiji. Takrat so ob prvem svitu plameni šajblčkov osvetlili pot procesiji in zažareli na okenskih policah pr' farskih domov. Po drugi svetovni vojni se je tradicija prižiganja šajblčkov preselila tudi na prvomajska praznovanja, ko so poleg kresov Spodnja Idrija osvetlili tudi številni šajblčki.

Pri obujanju lončarske obrti sodelujemo z OŠ Spodnja Idrija.

Naš osrednji praznik, veliki šmaren, je pred vrati in pričujoči prispevek je odlična priložnost, da na letošnje praznovanje povabim tudi vas, Zavrtačane. KS Spodnja Idrija, TD Fara, Župnija Spodnja Idrija in posamezniki smo pripravili pester kulturni, zabavni in športni program. V četrtek, 15. avgusta, bo ob 10.00 sveta maša, ki jo bo daroval msgr. dr. Ivan Jurkovič. Po maši sledi druženje s pogostitvijo na trgu v starem vaškem jedru. V staro osnovni šoli si boste lahko ogledali razstavo Društva klekljaric idrijske čipke – Sekcija Spodnja Idrija Pr'farke in razstavo TD Fara ob 15-letnici delovanja. Poleg tega na praznovanju velikega šmarna članice TD Fara pripravimo praznično jed – štruklje, ki so v tem času na voljo v pokušino domačinom in obiskovalcem. Osrednji zabavni del se bo odvijal na glavnem trgu v Spodnji Idriji od 17. ure dalje. Nastopil bo čarovnik, skupina To smo mi prijatelji, za večerno zabavo pa bo poskrbela skupina Victory z gostjo Manco Špik. Preko celega dneva bodo potekala športna tekmovanja za Pokal šmaren v balinanju, odbojki na mivki in košarki. Podrobnejši program bo objavljen tudi na spletni strani

www.spodnja-idrija.si.
Za več informacij pa nam lahko pišete tudi na naslov td.fara@gmail.com.

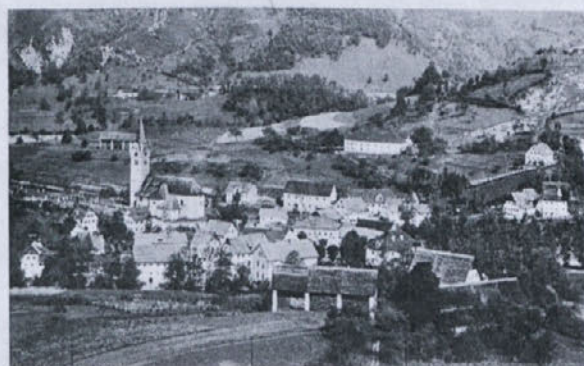
Torej, prisrčno vabljeni, da nas obiščete! Če ne prej, se vidimo v četrtek, 15. avgusta.

Šajblčk. Foto: Lenka Grošelj

Pogled na današnjo Spodnjo Idrijo. Foto: Robert Zabukovec

Spodnja Idrija leta 1914. Razglednico hrani Vojko Rejc

Praznik Marije Vnebovzete. Foto: Robert Zabukovec

Literatura:

- Kavčič, Janez (1996) Spodnja Idrija.
- Rupnik, Franc (1988) Koliko časa je Idrija Spadala pod Faro. Idrijski razgledi 33 (1).
- Verbič, Marija (1993) Naselbina do konca 16. Stoletja. Idrijska obzorja: Pet stoletij rudnika in mesta.

NAJDENČKI POGLED NA POUČEVANJE IN UČENJE

Janko Rupnik

Ko listamo knjige iz župnijskih arhivov, v krstnih knjigah naletimo na zanimive vpise krstov. Pri teh vpisih so pripisane opombe župnikov, ki nakazujejo poseben stan in podatke o novorojenčku. Ko se zadevi malo bolj posvetimo in poskušamo poiskati vzrok takih vpisov, spet odkrijemo nek pojav – dogajanje v naši dvestoletni ali malo daljnější preteklosti, odkar so bile vodene evidence prebivalstva po župnijah. To so posvojitve otrok iz večjih mest ali jemanje le-teh v rejništvo. To so bili tisti otroci, ki so jih matere dajale v posvojitve, ker jih niso mogle ali niso hotele preživljati in imeti ob sebi. Raziskovalec zgodovine Boris Golec je o takih otrocih – najdenčkih zapisal naslednje:

"Jožefinska doba je s povečano skrbjo za socialno varstvo prinesla poleg novih deželnih bolnišnic, porodnišnic in ubožnic tudi moderno organizacijo najdenišnic. Njihov namen je bil sprejemati zapuščene otroke ter jih oddajati v plačano rejo na podeželje. Ljubljana je dobila najdenišnico z majhno porodnišnico leta 1788, v isti čas pa sodi tudi ustanovitev najdenišnice v Trstu. Izraz najdenček za oddane sirote sicer ni najustreznejši, saj je bilo število najdenih otrok med njimi zanemarljivo majhno, vendar gre za uradni naziv, ki je bil edini v rabi ves čas obstoja obeh najdenišnic (Triester = oziroma Laibacher Findling, redkeje Findelkind) in se je kot tak uveljavil tudi med ljudstvom.

Pravih najdenčkov je bilo samo 36 ali 2,07 %, od teh natanko polovica iz Ljubljane in polovica s podeželja. Domala vsi v porodnišnici rojeni otroci so bili nezakonski, njihove matere pa služkinje, ki so se med otrokom in službo odločile za slednjo. Med materami, ki so rodile v Ljubljani zunaj porodnišnice, so bila neporočena mestna dekleta, zapornice z Ljubljanskega gradu, igralke, vdove pa tudi revnejše poročene predmestne ženske in oficirske žene. Podobno so bile matere otrok s podeželja neporočene kmečke hčere in vdove, ki so hotele prikriti sramoto. Postopek za oddajo otroka je bil preprost. Uprava najdenišnice je materi izročila potrdilo, s katerim je lahko dobila otroka iz reje v lastno brezplačno oskrbo, najdenišnici pa je morala plačati vsaj najnižjo predpisano takso. Ker večina mater tega ni zmogla, je najdenišnica izterjala oskrbnino za otroka od mestne občine oziroma kraja, kamor je bila otrokova mati pristojna. Okrajna gosposka, na katere področju so našli najdenčka, je bila dolžna plačati takso tudi za tega. Desetletja je znašala najnižja predpisana vsota za vzdrževanje otroka 24 goldinarjev, dogajalo pa se je, da so matere ali druge osebe izročile upravi najdenišnice tudi 50, 100 ali več goldinarjev.

Najdenišnica je potem kot sprejemališče prehodnega značaja v najkrajšem času, nemalokrat še isti ali naslednji dan, izročila otroka skupaj z rejniško pogodbo stranki, ki se je oglasila v ustanovi. Oskrba zapuščene otroka se je podeželskemu človeku splačala še zlasti zato, ker je imel s tem zagotovljen dodatni redni vir dohodka. Oskrbnino so rejnikom – praviloma zakoncema, posredovali župnijski uradi, ki so sicer hranili tudi rejniške pogodbe in urejali vse zadeve ob vrnitvi otroka svojcem ali predaji drugim rejnikom. Ko je rejnec dopolnil osmo leto starosti, so obveznosti najdenišnice do rejnikov prenehale, otrok pa je bil dotedanjim rejnikom prepuščen v nadaljnjo oskrbo. Primeri, ko so rejniki še pred iztekom rejniške dobe izročili otroka spet najdenišnici, so bili redki. Še največkrat se je zgodilo, da je morala najdenišnica preskrbeti druge rejnike zaradi smrti enega ali obeh rejnikov."

Ker je bil pri teh posvojitvah v igri tudi denar, ki so ga prejemali rejniki, so se ti otroci nemalokrat znašli pri rejnikih, ki so zanje tudi slabo skrbeli.

Pisatelj Ivan Tavčar opisuje v knjigi »Med gorami« v črtici »Tržačan« primer take posvojitve in tudi žalostnega življenja najdenčka pri posvojiteljih. Ker so v času življenja pisatelja te posvojitve bile gotovo še prisotne, njegova pripoved zanesljivo izpričuje dogajanje v pristni podobi. Navedel bom nekaj teksta iz te Tavčarjeve črtice:

Vrbarjev Matevž v zakonu s svojo ženo ni imel otrok. »To ni nič!« je dejal Matevž nekega dne, »to ni nič! Človek ne ve, čemu je oženjen. Jaz si bom sam napravil otroka!« Oprtal si je tisti košek, s katerim si je spomladi hodil prašičke kupovat po pogorju, in je odšel v Trst, kjer so tedaj še otroke prodajali. Čez teden dni je prinesel v resnici v košu otroče, šibko, slabotno, katero je potem raslo kakor trava na zemlji razsušeni. Tega otroka je Matevž vlačil okrog, izkazoval mu je ljubezen kakor rodnemu otroku ter ga pital na vse kriplje, da se nam je že preveč zdelo te ljubezni.

Morda v petem letu svojega zakona je rodila mati Vrbarjeva svojega otroka. Od tistega časa, ko se je pri Vrbarjevih rodil domači otrok, je postal tržaški Tomažek velik revež. Matevž je hipoma izgubil vso ljubezen, katero je poprej gojil do tega otroka. Zavidal mu je vsak grizljaj ter ga redil in pasel bolj s palico nego s kruhom. Bog ve, ali se je kdaj zavedal ta ubogi otrok, kako grozno krivico so mu napravili tisti, ki so ga v pregrešni ljubezni rodili v življenje.

Samo dva dneva sta bila v letu, v katerih se je smel Tomažek

do sitega najesti. To sta bila tista dneva, ko je Matevž pri gospodu župniku Andreju prejemal tržaške denarje. Tedaj je vtaknil otroka v nedeljsko obleko ter ga vlekel v vas k gospodu Andreju. Med potjo pa mu je stokrat povedal, da ne sme imeti solz v očeh, kadar bosta stala pred gospodom. Komaj sta prišla od gospoda, je Matevž spodil otroka domov, sam pa jo usekal v bližnjo gostilno ter ondi zapil polovico tistih tržaških denarjev.

Tako je pisatelj Ivan Tavčar opisal žalostno zgodbo o najdenčku. Upajmo, da niso bile vse take.

V družinskih knjigah rovtarske župnije se srečamo z družino, ki je imela priimek »Neveda«, katere potomci so se preselili v Žiri in tam še dandanes živijo pod istim priimkom. Slovenski strokovnjaki za imena o priimku »Neveda« podajajo razlago, da naj bi tak priimek dajali ravno tem otrokom neznanih staršev, s preprosto razlago o »nevednosti«, čigav je otrok.

Tako posvojence srečamo tudi v zavraški župniji – krstne knjige župnije Zavratac. Na datum 10. februarja 1794 najdemo vpis: »Kraj – **dorf nescitur**, ime – Gregor, status novorojenca – **unehlich**, starši – NN, botri – **Gregor Kogovšek, Mina Ovsenk**, stan bötrov – **Bauer**«. Prevod: **10. februar 1794: »vas rojstva neznana – Gregor – nezakonski, v rubriki ime staršev je vpisano NN – neznana, botra Gregor Kogovšek in Mina Ovsenk – kmeta**«. V tem primeru ni napisane hišne številke, čeprav jih je Zavratac v tem času že imel. Po ostalih zgodovinskih podatkih za Zavratac pa bi boter Gregor Kogovšek bil takratni gospodar Brnkovega grunta in Mina – Marija Ovsenk gospodinja – kmetica z Možinatovega grunta. Kdo je otroka vzel v rejo, ne moremo vedeti, ker ni hišne številke.

Drugi vpis: **25. december 1806, Potok št. 4, Parochia Ternova, dioecris Tergeste – Marija – unehlich – NN (mendicans in rac localia) – Luka Trevn, Marija Nagode.**

Prevod: **25. december 1806, Potok št. 4**, nato župnikova pripomba – **župnija Ternova, škofija Trst, otrok Marija – nezakonska, starši neznani, – botra Luka Trevn in Marija Nagode**. Ker je pri tem vpisu vpisana hišna št. Potok 4, bi lahko sklepali, da se rejništvo nanaša na sedanjo Svetlikovo domačijo v Potoku. **Luka Trevn** je bil v teh letih namreč gospodar na tedanjem Svetlikovem gruntu v Potoku, po zgodovinskih podatkih pa je bila botra **Marija Nagode** doma z bivšega **Grižarjevega** ali **Požnelovega** grunta. Na obeh gruntih so se v tem času pisali Nagode in so bili sosedge k sedanjemu Svetliku.

V družinskih knjigah župnije Zavratac, ki vsebujejo vpise družin v letih približno od 1840 do nekje 1890, najdemo na domačiji Zavratac št. 3/15 – Pri Birtu, vpisano stanujočo Antonijo Palochi, rojeno v Trstu 30. januarja 1853. Župnik je spodaj pripisal »Trieste Findling« – tržaški najdenček.

Še en podoben podatek srečamo v štetju prebivalstva leta 1890 v občini Dole, ko naletimo na rojstni podatek ženske Elizabete Elbis, rojene leta 1831 v Trstu, ki je bila žena Gregorja Trčka in sta živela v Zavratacu na sedanji domačiji »Na Lomu«. Pri njuni poroki v Zavratacu na dan 21. november, leta 1864, je župnik ob njenem imenu in priimku zapisal opombo "tržaški najdenček", pri njenih starših pa je spet napisano "NN" - neznani.

To je bil opis dogajanj v zvezi z najdenčki, ki se je dotaknil tudi naših krajev. Kljub neljubim pojavom v zvezi z neželjenimi otroki so takratne oblasti na takrat dokaj human način poskrbele za življenja otrok, ki so jih njihove matere zavrgle.

Viri:

Arhiv Idrija.

Arhiv župnije Zavratac.

Arhiv župnije Rovte.

Podatki z medmrežja.

SODOBEN POGLED NA POUČEVANJE IN UČENJE

Maja Mivšek

»Edino učenje, ki zares vpliva na ravnanje, je tisto, v katerem človek sam odkriva, to je tisto, ki je prilagojeno samemu človeku.« Carl Rogers

Hiter tehnološki napredek in velika količina informacij postavljajo učečega posameznika v drugačno vlogo, kot jo je imel v predinformacijski dobi. Njegova dilema ni več v tem, kje in kako pridobiti informacijo, temveč kakšno informacijo izbrati iz množice vseh, ki so mu lahko na voljo. V procesu učenja so pomembne učinkovite učne strategije oz. kako naj se učenci učijo, da bo učenje vodilo do dobrih rezultatov in hkrati do kvalitetnega, trajnega in uporabnega znanja. Temu hitremu razvoju in toku informacij se prilagaja tudi šolski sistem, z njim pa načini učenja in poučevanja, ki stremijo h kvaliteti usvojenega in ne kvantiteti pridobljenega znanja. Učenje je lahko pojmovano kot kvantitativno povečevanje znanja in memoriranje med seboj nepovezanih posredovanih vsebin z namenom takojšnje ali poznejše reprodukcije in uporabe (**nižja raven učenja**). Lahko pa učenje pojmuje kot proces kvalitativnega spreminjanja obstoječih pojmov in pogledov, proces postopnega usvajanja smisla, globljega razumevanja, usvajanja pomena in novih povezav (**višja raven učenja**). To pomeni, da znamo več, gledamo na stvari drugače in se tudi sami celovito spreminjamo (Marentič Požarnik, 2000, str. 9). Poučevanje, pri čemer je učenje vezano na reprodukcijo slišane oz. prebranega, je postavljeno pod kritiko, saj sta trajanje in globina znanja pogosto na nizki ravni, kar se kaže v nezmožnosti uporabe pridobljenega znanja v novih situacijah ter zavori na ustvarjalnem in inovacijskem področju.

Sodobna pojmovanja učenja in poučevanja poudarjajo večjo vlogo in **aktivnost učenca v vseh fazah učenja** (tudi npr. pri preverjanju in ocenjevanju znanja), rezultat tega pa naj bi bilo trajnejše in poglobljeno znanje, ki ga bo učenec znal uporabljati, razvijati in tudi predstaviti drugim ter uveljaviti svoje ideje. Skladno s spremembami na področju vloge učenca se spreminja tudi vloga učitelja, ki v prvi vrsti ni več prenašalec znanja (vseved), temveč razmišljujoč posameznik, ki je sposoben glede na učenčeve potrebe in predznanje organizirati ustrezno (spodbudno) učno okolje, da bo v največji meri zagotovil **samostojno učenje**. Glavno njegovo poslanstvo je torej, da obvladuje učni proces in je sposoben ta proces reflektirati ter ga spreminjati v smeri večje učinkovitosti. Učitelj mora raziskovati lastno pedagoško prakso in se povezovati z drugimi učitelji in drugimi ustanovami (kulturne, zdravstvene, športne ustanove), sodeluje na

raznih projektih znotraj šole in med šolami, z različnimi podjetji in drugimi.

Skladno z Gardnerjevimi spoznanji na področju mnogoterih inteligentnosti (»skozi različna vrata lahko pridemo do enakih učnih ciljev«) je pri poučevanju vedno večji poudarek na razvijanju tako intelektualnih kot čustvenih, duhovnih in telesnih razsežnosti posameznika. Pri pouku razvijamo različne strategije, katerim je skupni imenovalac odprtost, pri čemer učni cilji, vsebine in metode dela niso strogo vnaprej predpisane, v ospredju pa je individualiziran pouk, ki vzpodbuja aktivno vlogo učenca glede na njegove zmožnosti, značilnosti, zanimanja in se v začetni fazi povezuje z življenjem v njegovi neposredni okolici. Učne strategije, ki vzpodbujajo aktivno vlogo učenca kot **raziskovalca lastnega učenja** in utirajo pot v prakso, so predvsem raziskovalno, problemsko, projektno, izkustveno in delovno usmerjen pouk. Namen učenja ni več v tem, da bi pridobljeno znanje poznali, razumeli, uporabljali, ampak da bi znanje mislili in gradili, pri čemer je izrednega pomena, da vsebine izhajajo iz lastnega, avtentičnega okolja, učenci pa jih spoznavajo, začutijo kot lastno spoznavno potrebo. To bi lahko ponazorili s potjo razvoja človeškega mišljenja: tako kot so se koncepti in teorije razvijali prav v situacijah, ko je bilo potrebno rešiti problem, dotedanja sredstva pa niso zadostovala, tako tudi učenci usvajajo znanje z lastnim razmislekom in lastno konceptualizacijo. Faze učenja tako potekajo od konkretnega (s poudarkom na prvi triadi, še posebej v prvem razredu), preko grafičnega, do simbolnega, pri čemer so meje faz pogosto zabrisane, pogosto se prepletajo. Strokovnjaki poudarjajo pomen konkretne faze in opozarjajo na škodo, ki jo v otroških konceptualizaciji (izgradnji pojmov) naredimo zaradi prekratkega obdobja usvajanja pojmov na konkretnem področju in celo izpuščanju te faze. Konkretno to pomeni, npr. učenci imajo težave pri reševanju enačb, kar v prvi triadi pomeni predvsem reševanje računov z manjkajočim členom. Brez predhodne konkretne faze, pri kateri si učenec jasno predstavlja, kaj je del, kaj celota in kaj neznanka, je reševanje takšnih problemov na simbolni lahko težavno in popolnoma nepredstavljivo. Drugi primer bi lahko bil usvajanje merskih enot (dolžina, masa, čas). Učenci v prvi triadi predvsem opazujejo, preizkušajo, primerjajo, merijo z nestandardnimi enotami, nato pa šele s standardnimi, vendar pri tem ne igra vodilne vloge pretvarjanje merskih enot, ampak njihova predstavljenost. Na tak način zgradimo dobre temelje za nadaljnje učenje. Pri tem je pomembno tudi samostojno delo otrok, se

pravi, ni učitelj tisti, ki kaže, učenci pa ga opazujejo, ampak so učenci aktivni dejavniki, učitelj jih pa usmerja po korakih, ki jih je predvidel.

Viri:

Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.

Medved Udovič, V., Cotič, M., Cencič, M. (ur.) (2008).

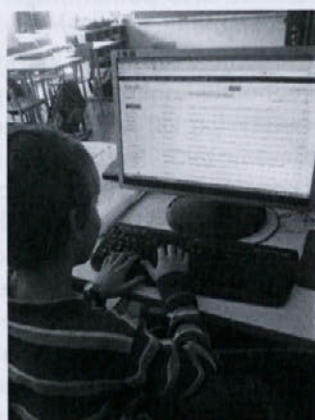
Sodobne strategije učenja in poučevanja. Koper: Pedagoška fakulteta.

Usvajanje pojma prostornina in količinske predstave, vezane na prostornino. Foto: Maja Mivšek

Usvajanje pojma masa in količinske predstave, vezane na maso. Foto: Maja Mivšek

Raziskovalno delo pri naravoslovju I. Foto: Maja Mivšek

Raziskovalno delo pri naravoslovju II. Foto: Maja Mivšek

Raziskovalno delo pri naravoslovju III. Foto: Maja Mivšek

▶ Računalniško opismenjevanje, nepogrešljiv člen pri sodobnem pouku. Foto: Maja Mivšek

BRALI SMO ... MOJ PRIJATELJ PIKI JAKOB

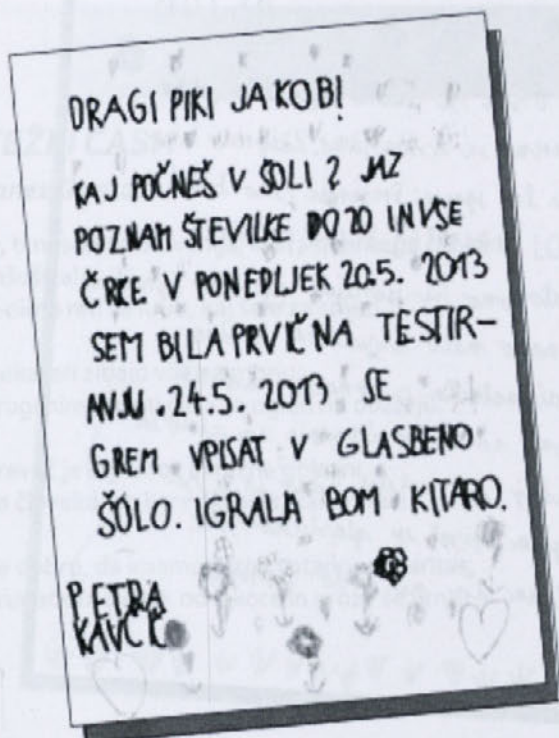
Učenci POŠ Zavratac

Pripravila Maja Mivšek

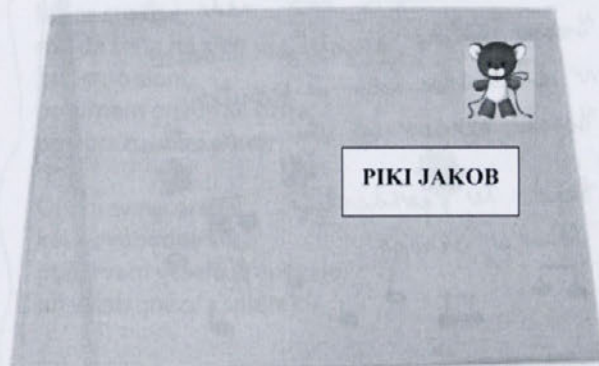
Piki Jakob je plišast medvedek. Sešila ga je medvedja mamica, potem so ga odpeljali v trgovino. Piki je sedel v izložbi. Tudi mi smo naredili medvedke iz blaga. Najprej smo dva enaka medvedka izrezali iz blaga. Potem smo oba dela skupaj sešili, vmes smo nabasali vato in do konca zašili. Za oči in nos smo prišili gumbe. Usta smo narisali s flomastrom, trebušček pa prilepili. Vsak mu je še kaj dodal. Matic Tušek

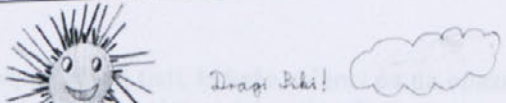
Prevzeli smo vlogo medvedje mamice, ki je sešila Pikija Jakoba.
Jaz sem Piki Jakob. Kako je pa tebi ime?
Foto: Maja Mivšek

Piki Jakob je rad pisal pisma. Še posebej svojim sorodnikom Žužujem v Francijo. Mi smo pisali Pikiju, ki živi v Ljubljani.

Drugi Piki!

V Zavratcu se imamo zelo lepo.
 Učimo se v kolezi, imamo šolo,
 učimo se tudi glasbo po delu.
 V šoli računamo, pišemo
 delamo poteka, tekmamo, risamo
 in besedimo. Delovali smo tudi nekaj
 pralje in tebi, kako si izpel
 kako, kako je tvoja maček pojedel
 ptička, kako nisi maml francoske
 solate... in, kaj je tudi jaz ne
 mam.

Lepo pozdravi iz Zavratca

Liza

Drugi Piki Jakob!

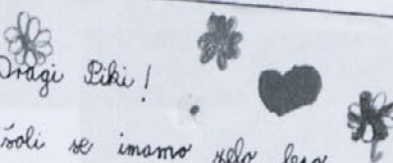
Sam Marica, živim v Zavratcu.
 Hodim v 2. razred.
 Učim se računati do 100 in
 pisati pisane brke. Vse mi
 je likovna. Kaj pa vi počnete
 v šoli? Še nimate francoske
 solate? Pozdravi še druge
 učence.

Pozdravljam te

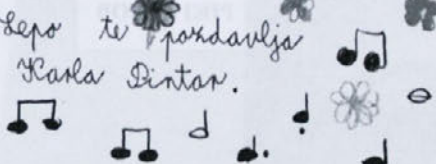
Marica Končič

Drugi Piki!

V šoli se imamo zelo lepo.
 Ustvarjamo veliko risb in slik.
 Naredili smo tudi mešene medvedke
 in bele glinice. Ali tudi vi ust-
 varjate? Stanujem v Zavratcu
 v vasi. Stanujem kar nad šolo.
 Imam veliko prijateljev. Hodim
 v glasbeno šolo v Rartob.
 Ugram klavir in sem pianistka.

Lepo te pozdravlja

Karla Dintar.

Drugi Piki!

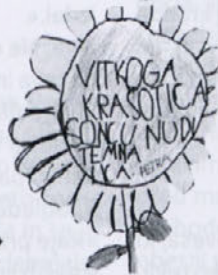
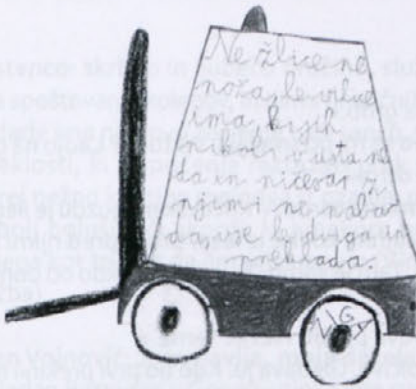
Zavratcu,
 21.5.2013

V šoli se imamo lepo. Zelo veliko
 učimo in ustvarjamo. Zaigrali smo
 že tri igrice. Prejšnjic smo brali
 MOJ PRIJATELJ PIKI JAKOB.
 Nato smo še naredili plišasto igračko.
 Imamo malo knjižnico in dva
 računalnika, s pomočjo katerih
 smo naredili časopis na zimo in
 zdaj na poletje. Zdaj 21.5. se
 grem vpisat v glasbeno šolo.
 Upam, da me bodo sprejeli.

Ana Š.

UGANKE

Prehrasen obrat,
narejen se sklata,
na glavi kraljovke
se lehkota. Manca

POEZIJA IN PROZA

TEŽKI ČASI

Janez Gantar

O, ti nesrečna Slovenija, ki si slehernega človeka
zašuštrala,
ki nima niti za kruh, kaj šele za smeti.

Nekateri zidajo vile na morju,
drugi nimajo niti časa za ogled na obzorju.

Preveč je tajkunov in razne golazni,
da človeka, ko bere časopis, kar zmrazi.

Še dobro, da imamo razne ustanove, Karitas,
drugače bi človek od lakote in groze še umrl.

OB ROBU GOZDA

Olga Vehar

O robu gozda majhna
hišica stoji,
mlada žena na zidu
žalostno sloni,
po širnem gozdu se ozira,
po obrazu solza ji polzi.

Oh, drevesa draga,
kako svobodna ste,
ptički vam veselo prepevajo,
po vejah gnezda spletajo.

Ptice drage,
še meni krila dajte,
da poletim v višave
in rešim vse težave.

PRIPOROČILA ZA POLETNO BRANJE

Lara Menegatti

Kresnikovo nagrado oz. nagrado Kresnik vsako leto od 1991. dalje podeljuje časnik Delo za najboljši slovenski roman preteklega leta. V letošnjem najožjem izboru je ostalo še 5 nominiranih romanov (članek je bil pisan pred razglasitvijo letošnjega nagrajenca). Izbrani so bili med 130 predlaganimi romani.

V spodnjih vrsticah vam v branje ponujamo nekaj kratkih povzetkov omenjenih nominiranih romanov in en odlomek. Torej, če ne veste, kaj vzeti poleti s seboj na visečo mrežo pod domačo jablano, je morda tu nekaj za vas. Prijetno branje!

Borut Golob: Raclette

Borut Golob ponovno zadaja udarec, vreden slovesa, ki si ga je pridobil s prvencem: v slogu je moč, bi lahko rekli, še posebej, če te pripravi do krohota, pri čemer gre vseskozi za smrtno resne reči.

Glavni junak, notorični brezposelnež, mrtvo hladno secira – še preden obglavi! – prav vse, kar se znajde na njegovi poti: svojo drago, ki je, nezanemarljivo, humanitarna delavka; njenega sodelavca in njene starše; najboljšega družinskega prijatelja, ki je tudi intimni prijatelj, a le z drugo polovico družine; diplomatsko plodne Habsburžane; bivšega sošolca, nekdanjega arestanta in zdaj uspešnega biokmeta; zavod za nezaposlovanje, new age, dnevno politiko, celo knjigo, ki ima, sumljivo, nekaj s smrekami in lesom nasploh, pa še kaj. Vsi ti pojavi so napleteni v kronologijo enega samega dne, seveda ne kakršnega koli, ampak dne, ko sta se z njegovo drago razšla. Povod za nekaj tako drastičnega je lahko le nekaj tako banalnega, kot je smrdljiva, zdrizasta stvar z eksotičnim imenom: raclette. Pripovedovalec se pri vsem tem na politično korektnost niti malo ne ozira, ravno nasprotno. Ali pač? Zdi se, da je v svojem nesramno duhovitem razlaganju sveta tako dosledno politično nekorekten, da postaja pravzaprav že – korekten (Vir: Modrijanova knjigarna).

Maruša Krese: Da me je strah?

(odlomek romana) Sedeli smo na klopci pred zidanico. Viktorjeva mama, oče in midva. Sonce je sijalo. Nisva vedela, da so tudi Viktorjevo mlajšo sestro Nežko ubili. Jedli smo jabolka in grozdje. In mama je pripovedovala, kako sta Nežko z očetom ponoči, kakšen teden potem, ko so jo ubili, izkopala in jo še enkrat za zidanico pokopala.

»Da bo pri naju,« je mati jokala.

»In Viktor?« je spraševal oče.

»Tam v Kočevskem gozdu. Blizu baze. Najino ladjo sem

mu položil na grob.«

Ladjo. Gotovo se mi bo smejala. Viktorju? Ladjo na grob? Saj ni bil več otrok.

»Pojdita z nama na varno. V Kočevskem gozdu je ilegalna bolnišnica. Majhne kolibe iz lesa. Stojiš pred njimi in jih niti ne opaziš. Tam je varno. Tu vaju bo še kdo od domačih izdal.«

»Ne. Ne moreva pustiti Nežke same.«

Čakava in molčiva. Gledava ju. Kdo bo prvi prekinil molk.

»Naredila sva si prebivališče pod zemljo. Udobno je.«

»Pridita z nama. Na varnem bosta in ne bosta sama. Lahko pa še v bolnišnici pomagata.«

Spogledata se.

»Raje pridita kdaj vidva naokrog. Potem lahko prespita v naših sobanah,« se oče nasmehne in naju oba objame.

Mati naju prekriža po čelu.

Nikoli več se nismo videli.

Peter Rezman: Zahod Jame

Ostareli rudar Ivan bi marsikaj od svojega življenja pod zemljo najraje pozabil, še najraje pa rudniško nesrečo, v kateri je umrl njegov najboljši prijatelj Lojze. Ko ga obišče Lojzetov sin Denis, ki očeta ni poznal, saj je umrl pred njegovim rojstvom, se začne preteklost vračati. Izkaže se, da na preprosto Denisovo vprašanje, kako je umrl njegov oče, ni enoznačnega odgovora. Da bi Denis razumel očetovo smrt, mora razumeti tudi jamo, njeno temo, požrešnost, pa tudi tovariško toplino in domačnost, vedno sodobnejšo tehniko, nenehno vrtenje trakov, razumeti mora očeta v različnih obdobjih in vlogah ... Ivanova pripoved niha med podzemljem in površjem, temo in svetlobo, ljubeznijo in smrtjo (Vir: Goga).

Marko Sosič: Ki od daleč prihajaš v mojo bližino

Verjetno bi težko našli slovenskega avtorja, ki bi svoje pripovedi tako dosledno vpenjal v isti geografski kontekst, kot to počne Marko Sosič. Trst ali obmejne vasice tržaškega Krasa so diskretno izrisano, a določujoče ozadje njegovih fikcijskih svetov in njihovih junakov – in ne naključno, saj se omenjeni geografski topos s svojimi družbenopolitičnimi zgodovinskimi konotacijami neposredno navezuje na vprašanje, ki Sosiča kot avtorja najbolj tangira: vprašanje posameznikove identitete v svetu, ki ga, bolj ali manj latentno, obvladujejo antagonistične, agresivne družbene silnice. Glavni junak romana Ki od daleč prihajaš v mojo bližino je tržaški Slovenec Ivan Slokar, profesor prirodoslovja, sicer pa človek, za katerega se zdi, da ima vse, kar slehernik potrebuje za izpolnjeno in vsaj relativno srečno

eksistenco: skrbno in ljubečo družino, službo, v kateri uživa spoštovanje kolegov, in nima finančnih problemov. Vendarle ima njegovo življenje tudi senco, temno liso iz preteklosti, ki se pričinja raztezati prek sedanosti – najprej nežno kot tiha melodija iz ozadja, potem pa kot vse bolj oglušujoči akordi, ki junakom ne dopuščajo drugega kot to, kot da jim prisluhnejo (Vir: Študentska založba).

Goran Vojnović: Jugoslavija, moja dežela

Ko Vladan Borojević v Google vtipka ime svojega, v vojni domnevno padlega očeta Nedeljka, nekdanjega oficirja Jugoslovanske ljudske armade, nepričakovano razkrije temno družinsko skrivnost, ki ga vrne nazaj v leto 1991, ko je prvič v življenju slišal besedo prekomanda in se je nenadoma končalo njegovo idilično otroštvo. Sedemnajst let pozneje bo Vladana boleče razkritje pognalo na pot po Balkanu, da bi na njej našel pobeglega očeta, ob tem pa ugotovil, kako je razpadla njegova družina in zakaj je razpadel svet, v katerem je ta nekoč živela. Zgodba družine Borojević niza in sopostavlja podobe Balkana nekoč in danes, predvsem pa govori o tragičnih usodah ljudi, ki jim ni uspelo pobegniti pred vojno, četudi so se uspeli izogniti njenim bombam. (Vir: Študentska založba)

PISMO SVETEMU URHU

Olga Vehar

Lep pozdrav sveti Urh, ti si zavetnik in farni patron zavraške župnije. Ali sploh veš kaj se dogaja v tvoji župniji? Ti praznuješ enkrat letno svoj god, takrat se praznuje Urhova nedelja. A mi zavraški farani se zbiramo v naši cerkvi, ki je posvečena tebi po možnosti vsako nedeljo in večje praznike. Kako ti izkazujemo čast? Boš naš sodnik ob naši smrtni uri in upam, da ne boš prestrog sodnik do nas »trpinov«, saj se že zdaj dosti »matramo« po teh naših bregovih in gričih, tako da že zdaj delamo pokoro, ko se kuhamo in potimo na tem vročem soncu. Ah, ja no, vsi pa tudi niso dobri kristjani. Kar nekaj se jih najde takih, ki vrtijo svoj strupeni jezik, opravljajo in sekirajo ljudi okoli sebe. Nič ne pomislijo ali sočloveka prizadenejo veliko ali malo, samo da otresajo svojo hudobijo z jezika, da imajo spet prostor za nabiranje novega zla. Saj taki ne vidijo svojih napak, čeprav imajo pred svojim pragom velik kup smeti. Teh oni sploh nočejo videti. Sosedove napake so bolj zanimive za opravljanje. Veš, sveti Urh, ti si bi moral nabaviti kamero, da bi posnel te naše vernike tudi med tednom koliko imajo dolg jezik in zlobe na njem. Nekateri mislijo, da samo oni vse znajo in vedo,

zdaj pa bodo vsi plesali okoli njih kakor bodo žvižgali. Saj v cerkvi se držijo, kot da niso zmožni muhe ubit. Nato pa, ko je božje daritve konec in stopijo ven, čez cerkveni prah, pa se stara zgodba nadaljuje.

Veš, sveti Urh, ne vem kako učite naše dušne pastirje, vedno pridigajo samo o odpusčanju, a o tem, da naj bi ti zlobni jeziki malo bolj mirovali, in ne bi povzročali toliko gorja, se pa nič ne sliši, ali pa čisto malo. Če bi nekateri sposobneži pri spovedi vse po pravici povedali, se bi še spovednice pod težo začele tresti. Pa še spovedniki bi imeli manj dela, če bi se poboljšali. Koliko bi bilo manj nepotrebnega gorja in trpljenja. No, zdaj se pa naj malo ustavim in preneham samo druge kritizirati, da se ne bo pred mano treslo še kaj drugega, ne samo spovednice, saj bodo imeli hudobni jeziki dovolj dela, da me bodo obesili na veliki zvon. Pa naj se zgodi, kar se mora, sveti Urh pomagaj. Saj pregovor pravi »Skozi eno uho noter, skozi drugo ven!«. Vendar ni vedno lahko preslišati, pride preveč boleče. Upam, sveti Urh, da imaš v nebeškem kraljestvu pred seboj eno zlato knjigo in eno črno in zapisuješ naša dela v tisto knjigo, kamor spadajo. Saj ti bodi pravičen in presodi naša dejanja.

Sveti Urh. Foto: Vir medmrežje

Tako, dragi sveti Urh, bliža se dan, ko boš praznoval svoj god, naj te tvoji dragi župljani res vredno počastijo z vdanostjo in božjim mirom v srcu, ne pa da bodo samo z navidezno pobožnostjo stopili v tvoj in naš skupni božji hram.

Sveti Urh, zdaj imam zate še eno prošnjo. Pošlji nam svoj blagoslov na dan tvojega godu, četrtega julija, da bi zares zavladal božji mir in se prepri poslovil iz naše župnije in iz celega sveta!

Vse najboljše!

SLOVENŠČINA JE ROMANTIČNA

Andreja Kogovšek

Ena izmed posebnosti slovenskega jezika je vsekakor dvojina, eno izmed treh slovničnih števil v našem jeziku. Njen izvor pa sega daleč nazaj, tja do indoevropskega prajezika, poznali pa so jo tudi številni stari indoevropski jeziki, kot so sanskrt, stara grščina in nam bližja stara cerkvena slovanščina. Danes popolno dvojino ohranja le malo jezikov. V evropskem prostoru jo poleg slovenščine ohranjata tudi lužiška srbščina in bretonščina. Zakaj točno je slovenščina ohranila dvojino, ni povsem jasno, nekateri mislijo, da je to zaradi geografske lege oz. mladosti našega jezika, drugi pravijo, da na našem področju ni bilo tako močnega vpliva jezikov, zaradi katerih bi slovenščina počasi opustila posebnosti, ki drugim jezikom niso bile znane. Vsekakor pa je dvojina slovenska posebnost, na katero smo lahko ponosni, in škoda bi bilo, da bi jo govorci tako zapustili, da bi se s časom izgubila. No, da pa ne boste mislili, da smo »bela muha« v roju svetovnih jezikov, naj zapišem, da imajo nekateri jeziki tudi trojino ali celo več števil. Ednino, dvojino, trojino in množino ima jezik tolomako (v južnem Pacifiškem oceanu), medtem ko ima jezik lihir (otočje v Novi Gvineji) pet slovničnih števil: ednino, dvojino, trojino, paucal in množino.

Pet najpogostejših napak pri rabi dvojine

Pri rabi dvojine smo Slovenci precej nedosledni. Izpostavila bom pet primerov, ki govorcem slovenščine povzročajo največ težav:

Ženska glagolska oblika v dvojini

NAPAČNO: Midve smo dogovorjene ob 18. uri.
PRAVILNO: Midve sva dogovorjeni ob 18. uri.
Pri ženski obliki glagolov namesto dvojine pogosto uporabimo kar množinsko obliko, kar je seveda napačno. Včasih pa srečamo tudi nekakšno popačeno obliko dvojine kot v primeru: *Midve greve v trgovino*. Namesto: *Midve greva v trgovino*.

Samostalniki ženskega spola v dvojini

NAPAČNO: Za očeta sem kupil dve kravate.
PRAVILNO: Za očeta sem kupil dve kravati.
Pri samostalnikih ženskega spola se namesto dvojninske oblike s končnico -i pogosto (napačno!) uporablja kar množinska oblika s končnico -e. Še en podoben primer: Računalnik je odkril dve napake. Namesto: Računalnik je odkril dve napaki.

Dvojina samostalnikov srednjega spola

NAPAČNO: Potrebujem dva nova okna.

PRAVILNO: Potrebujem dve novi okni.

Tudi pri samostalnikih srednjega spola večkrat napačno zasledimo množinsko obliko s končnico -a namesto dvojninske oblike s končnico -i.

Orodnik dvojine samostalnikov moškega in srednjega spola

NAPAČNO: Razšla sta se pred dvema leti.

PRAVILNO: Razšla sta se pred dvema letoma.
Verjetno do te napake prihaja predvsem zaradi podobnosti z množino, primer: Razšla sta se pred tremi leti. Podobno zasledimo tudi pri samostalnikih moškega spola: Pred dvema meseci je diplomiral. Namesto: Pred dvema mesecema je diplomiral.

Raba množinske oblike samostalnikov namesto dvojninske

NAPAČNO: Prosimo, da se starša zglasita pri razredničarki.

PRAVILNO: Prosimo, da se starši zglasijo pri razredničarki.
Čprav imamo pri določenih samostalnikih dejansko v mislih dve osebi ali stvari, se namesto dvojine uporablja množinska oblika. Primeri teh samostalnikov so:

- parni deli telesa: noge, roke, ušesa, oči ...
- določena oblačila oz. deli oblačil: nogavice, rokavi, uhani ...
- biološke funkcije ali pari: starši, dvojčki ...

Kot že rečeno, pri naštetih samostalnikih uporabljamo množinsko obliko in ne dvojninske, razen ko želimo omenjene besede poudariti: *Obe nogavici imam raztrgani*. Za razliko od: *Imam raztrgane nogavice*.

In na koncu naj zapišem še, da je bila pred nekaj leti za najlepšo slovensko besedo izbrana prav beseda midva. Ne pozabite, slovenščina je romantična.

... SIRUP**Darja Kogovšek****Sestavine:**

cvetovi (regrata, bezga, melise, lipe ...)
 sladkor
 limona

Postopek:

Naberemo cvetove, najbolje dopoldne, v sončnem vremenu. Zavremo vodo in prelijemo cvetove tako, da bodo samo prekriti. To na zmernem ognju kuhamo 2 minuti, nato cvetove odstranimo. Stehramo »cvetno« vodo in dodamo toliko sladkorja, kolikor tehta tekočina (1 l tekočine, 1 kg sladkorja), nato pa kuhamo še približno 10 minut oziroma tako dolgo, da se sladkor raztopi in tekočina postane podobna sirupu. Ta sirup shranimo v temne steklenice na hladno in temno mesto (ni treba

*Bezgov cvet.**Foto: Vir medmrežje*

hladilnik). Sirup zdrži kot ozimnica celo leto in še dlje. Kako pripravimo pijačo? V večji posodi zmešamo sirup (količina je odvisna, kako močno pijačo želimo) in sok ene limone, to pa zalijemo z mrzlo vodo. Lahko dodamo tudi malo ledenih kock. Če želimo gaziran sok, zalijemo z radensko.

RAZVEDRILLO IN PROSTI ČAS**VELESLALOM ZA POKAL ZAVRATCA****Metka Lazar**

V nedeljo, 3.2.2013, se je na tako imenovanem smučišču »Biwer Niwer« odvijalo tekmovanje v veleslalomu za pokal Zavrata. Vaščani smo že teden dni prej pripravljali progo. Predzadnji dan je že kazalo, da tekmovanja ne bo, ker nam je sonce stopilo veliko snega, nato pa je vso noč snežilo in smo se že zjutraj odpravili na progo in jo pripravili do konca. Prišlo je kar veliko smučarjev, pa tudi gledalcev, ki so pridno navijali.

*Veleslalomski proga med ogrevanjem.**Foto: Hana Rijavec*

Na koncu smo se pogreli za »šankom« in tam počakali na podelitev medalj in pokale za najboljše tri ekipe v skupnem seštevku. Zavratačani smo dobili veliko medalj, pa tudi pokal za ekipno zmago, kar je bilo treba seveda tudi proslaviti. :D

Na progi je tekmovalca št. 81. Foto: Hana Rijavec

RAZVEDRILLO IN PROSTI ČAS

Ali veste? ... INA JE ROMANTIČNA

Andreja Kogovšek

Platno

V zavraški cerkvi se občasno pojavlja več platen. Baje zaradi tega, da lahko »moška« stran cerkve v petju lažje tekmuje z »žensko«.

Občinsko glasilo

Če kdo še ni pogledal to pomlad v nabiralnik, pozor! V njem boste našli novo številko Obzorij.

Domače živali

V KS Zavratac se obeta novi zakon o urejanju nočnega in dnevnega miru z dovoljenji za prekomerno obremenjevanje s hrupom.

Iskalna akcija

Našli smo Hildo!

Šmarnice

Letos so uspešno končane. Poleg velikega števila veroučencev, ki so se redno smukali okrog kapelic, je potrebno izpostaviti, da so bile šmarnice tudi vsebinsko zanimive.

Asfaltiranje

Da se stvari z novo vlado premikajo na bolje, ni nobenega dvoma več. Na jamarski lokalni cesti proti Mravljišam imamo nekaj krpic novega asfalta, ponekod celo v širini celotnega cestišča.

SUDOKU

		3		9	2			
4				3			1	
2	7							
	1		3					8
	5		1	6	7		3	
3					8		6	
							5	3
	3			8				9
			6	2		1		

OGLAR

KD Zavratac
Zavratac 2, 1373 Rovte

kdzavratac@gmail.com